

“(zəbər ilə lamdan əvvəl fa)”: “zəbər” – ərəb yazısında samit hərflərin üzərinə əlavə edilən və o samitdən sonra “ə” saiti gəldiyini göstərən diakritik işarə; “lam” – ərəb əlifbasında “l” hərfinin adı; “fa” – ərəb əlifbasında “f” hərfinin adı.

səh. 64. “Hüvə'l-fəttahü'l-alim”: Quranın Səna surəsinin 26-cı ayəsinin axırı; mənası: “Hər şeyi bilən Odur”.

“hürufi-şəmsiyyə, hürufi qəməriyyə”: ərəb əlifbasında hərflərin növləri.

“rəbiyülvəvvəl, rəbiyülxəyir, cəmədiyəlvəvvəl, cəmədiyəlxəyir, zilqədə, zilhicca”: hicri təqvimin (ərəb təqviminin) ayları.

səh. 65. “vəhşi heyvanlar”: qəzetdə səhvən “və hətta heyvanlar” getmişdir.

“vəhşi quşlar”: qəzetdə səhvən “və hətta quşlar” getmişdir.

Nəzarətlərdə

səh. 66. “Şəhur, Naxçıvan və Sürməlidədirilər”: qəzetdə belə getmişdir: “Şəhur, Naxçıvan, Şəhur və Sürməlidədirilər”.

“Eçmiədzin qəzasında 25.000”: qəzetdə “25.000” yerinə “225.000” getmişdir.

səh. 67. “bunların bir böyük kütləsi”: qəzetdə belə getmişdir: “bunların bir türk kütləsi”.

Müxtəsər izah

səh. 70. “bir bələdiyyə təsis olunduğunu”: “bələdiyyə” sözü burada və yazının davamında təhrif edilmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 71. “Məcdəni kəndinin”: qəzetdə kəndin adı belə getmişdir.

“Xuray”: kəndin adı qəzetdə “Furay” kimi getmişdir.

Çərşənbə, 8 oktyabr 1919-cu il, nömrə 290

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-davamiyyəsi. Çarşənbə, 13 məhərrəmül-haram sənə 1338. 8 təşrinə-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 2 manat 50 q.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətiri 8 rublə, axırncı səhifədə sətiri 6 rublə, itən şeylər və yer artaxanlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

İNNA LİLLAHI VƏ İNNA İLEYHI RACIUN

Hacı Hadi Cəfərov kamalı-hüzn və təhəssürlə [böyük bir hüzn və kədər] öz qövm-əqrəbə və dost-aşnalarına mərhüm qızı üçün bu oktyabr ayının 8-də və 9-da cüz-xan olduğunu məlum edir.

Ünvan: Bolşaya Krepostnaya küçədə, nömrə 11.

11431

SİRK “MODERN”

Çarşənbə günü oktyabrın 8-ndə 1919-cu ildə təzə gələn artist və artistkaların qastrolu olacaqdır. Məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə təşkil edilmiş Fransa güləş mübarizəsinin məbədi.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Gənc Əli – Yermak.

2-nci: Staroşvilinin tələbinə görə Staroşvili – Oleynikov.

3-ncü: Naməlum – Jan-de-Kolon.

Pəhləvanların çıxışı və mübarizənin başlanması saat 11-in yarısında. Tamaşa başlanacaq 8-də, qurtaracaq 12-də. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

11428

BAKİ ŞƏHƏR BƏLƏDİYYƏ İDARƏSİ

Min iki yüz (1200) pud quru dəniz otunun almağını podrata verir. Arzu edənlər bu oktyabrın 9-da səhər saat 10-da Ləvazim şöbə idarəsinə müraciət etməlidirlər. Təklifləri örtülük paketlərdə də oktyabrın 9-da saat 12-yədək vermək olar. Xahiş edənlər əvvəlcə 5 min manat zəloq verməlidirlər və podrata götürən şəxslər bu məbləği 10 faizlə bütün podratın məbləğindən artırımalıdırlar. Podrat şərtlərini hər gün saat 9-dan 3-ədək Ləvazim şöbəsinin karguzarından bilmək olar.

T-276

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Məşixəti-İslamiyyədən

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Məşixəti-İslamiyyəsi [Şeyxülislamıq İdarəsi] – ki ibarətdir sədrilər şeyxülislam Axund Molla Ağə Ağəlizadə, müfti Mustafa əfəndi Əfəndizadə, üzvlər Ələddin əfəndi Sübhəncüluzadə, Hacı Məhəmmədcəfər axund Axundzadə, Əbdülxalıq əfəndi Əfəndizadə və Hacı Şeyx Həsən axund Molla-

sadiqzadə və katib nadvornı savetnik Əfəndizadədən – bunların hüuru [iştirakı] ilə səma etdi [dinlədi] zeyldə [aşağıda] yazılan bəyanatı:

Metrik dəftərlərinə səbt [qeyd] olunması vəqayeyi-ərbaa [dörd hadisə] ki, təvəllüd, nikah, talaq və vəfatdır, bəzi ittifaqlarda [hallarda] təəllüqü olan [əlaqədar] prixod mollasına məlum olmadığı üçün həman dəftərlərə yazılmamış qalır. Bunun nəticəsi dəxi aşkardır – əsgərlik işinə və hüquq davalarının həman vəqələyə dəxi təəllüqü olan əşxasın [dəxli olan şəxslərin] kəndi tələbatına aid nisyan etmək [özünün işinə yaradığı şəkildə yaddan çıxarmaq] kimi.

Bunlara səbəb bu olur ki, həman vəqələrin ümuri-ruhaniyyəsinə [ruhani işlərini] icra etməyə prixod mollasını dəvət etməyib, ümuri-ruhaniyyəyə mübaşirət [girişməyə] və müdaxilə etməyə ixtiyarı olmayan kəsləri dəvət edib, onların vasitəsilə icra edirlər və bəzi vaxt prixod mollaları özləri qüsur edib və icabatından gərdənkeşlik edirlər [işlərindən boyun qaçırırlar].

Mənhus hökumət zamanı ixtiyarı olmayan kəslərə sud divanının [məhkəmənin] hökmü ilə tənbeh müqərrər olunmuşdur [cəza verilməsi qərara alınmışdır] və prixod mollaları kəndi vacibətini bitirməmək üçün [öz vəzifələrini yerinə yetirməmələri müqabilində] idareyi-ruhaniyyələri qərarnaməsi ilə 50 manata kimi cərimə qərar vermiş idi. İndi isə məzkur əmrə [deyilən işə] xələl verənlərlə həman təriqlə [eyni qaydada] rəftar namünasib görünür. Çünki sud məhkəməsinə iş rücu olunanda [iş düşəndə] neçə dəfələrlə müqəssir hazır olmayıb, axırda ya onu mü-

qəssir görməyib tənbehdən azad edirdi və ya qüsuru sübut olandan sonra ancaq iki-üç günə kimi dustaqlıq qərar verilir.

Binaənileyh [ona görə], İdareyi-Məşixət məzkur nöqsanın bilmərrə tərki olmağı üçün və metrik tənzimatı [metrik dəftərlərin yazılması] dürüst yol ilə icra olunmaq üçün lüzum görür ki, məzkur maddədə qüsuru zahir olan prixod mollaları hər bir qüsurdan ötrü əvvəlminci dəfə 300 manat cərimə olunsun, ikinci dəfə 500 manat və üçüncü dəfə mənsəbindən əzl olunsun [uzaqlaşdırılsın]. Və ixtiyarı olmayan şəxslər prixod ümüratına [işlərinə] prixod mollasının hüuru olmamış müdaxiləsi zahir olduqda, onlara dəxi cərimə təyin olunsun. Həman qərar ilə ki, yuxarıda məsturdur [yazılmışdır], yəni əvvəlminci dəfə 300 manat, ikinci dəfə 500 əlavə. Bu kimi ittifaqda [haldə] əcnəbi mollaları ruhani işinə mürtəqib qılanlara [daxil edənlərə] dəxi 300 manatdan 500 manata qədər cərimə təyin olunsun.

Məzkur qüsuratın [deyilən qüsurların] istintaqı məhəlli [yerli] qazılar vasitəsilə icra olunsun və yaxud Məşixətin səlahədidi [Şeyxülislamıq İdarəsinin razılığı] ilə polis vasitəsilə. Əhali bu qərardan müxbir [xəbərdar] olmaq üçün qərarnamə hökumət qəzetəsində elan olunsun və Nəzarətə [Nazirliyə] də göndərsin.

8 eylül sənə 1919

Məşixət sədriləri: Ağaalizadə, Mustafa Əfəndizadə.

Üzvlər: Məhəmmədcəfər Axundzadə,

Ələddin əfəndi Sübhənluluzadə, Əbdülxaliq Əfəndizadə, Şeyx Həsən Mollasadiqzadə. Katib: Əfəndizadə.

Əmrnamə 29

Göyçay qəzasından İkinci Ləkçilpaq prixoduna öz əhlindən Molla Məhəmməd HacıqədİRƏfəndizadə molla təyin edilmişdir.

Əmrnamə nömrə 30

Gəncə Şahsevən məhəlləsi prixoduna həman məhəllə əhlindən Mirnəsruulla Hacıseyidəlizadə molla təyin edilmişdir.

Əmrnamə nömrə 31

Şuşa qəzası qəzaxanasına Şuşa şəhəri əhlindən Məhəmmədəli Oruczadə həmin təşirini-əvvəl ibtidasından [oktyabrın əvvəlindən] etibarən kargüzar təyin edilmişdir.

Məşixət sədriləri: Mustafa Əfəndizadə, Ağaalizadə

MÜXALİFƏTİMİ, MÜNAFIQƏTİMİ?!

Parlaman üsulu ilə idarə olunan məmləkətlərdə hökumətin tərəfdarı olan firqələrlə bərabər, onun əleyhində olan firqələr də mövcud olur. Birincilərinə müvafiq, ikincilərinə müxalif denilir.

Müvafiqət firqəsinin [hökuməti dəstəkləyən partiyanın] vəzifəsi, kəndi müvafiqəti ilə təşəkkül edən hökuməti yürütdüyü siyasətində tutaraq onu müdafiə etməkdir, müxalifət firqəsinin rolu da bunun əksidir.

Müvafiqətin şərait və üsulu olduğu kimi, müxalifətin də üsul və əndazəsi vardır.

Müxalif firqənin müvafiq firqə və yaxud hökumətlə mübarizə etməsinə məxsus olmaq üzrə mövcud olan vasitələrdən ən mühümü Parlaman kürsüsüdür. Bu kürsüdən hökumətin qanunsuz hərə-

kətlərinə qarşı sorğu (sual) və yaxud soruş (istizah) verərək heyəti-nüzzar rəisini [nazirlər heyətinin başçısını, baş naziri] və yaxud müəyyən bir naziri dindirib, sonra da tənqidatına başlar.

Avropalılardan alıb da həyatımıza tətbiq etmədiyimiz Parlaman üsulunda hər şeyin qaydası müəyyən və məzbut [nizamlanmış] olduğu kimi, “soruş”un da bir qaydası vardır. Soruş hər şeydən əvvəl müəyyən maddələri ehtiva eylər. Qanunsuzluğu iddia olunan vəqəni aşkar göstərər və bu xüsusda cavab istər. Yoxsa Parlaman soruşuyla bazar və küçə dediqoduları arasında heç bir təfavüt olmaz.

Fəqət Azərbaycan müxalifəti böylə düşünməyir. Qara bəy [Qarabəyli] imzası və “İttihad” fraksiyonu tərəfindən verilən və Parlaman nizamnaməsi ehkamına [hökmlərinə] müvafiq olmadığı üçün rədd edilən soruş işbu qaydaya riayət etməyə lüzum görməmiş, əcib və qərib bir soruş şəkli ixtira etmişdir. Parlamanın yarım saatdan ziyadə vaxtını işğal edən bu, soruşdan ziyadə taxtası yüngül bir qəzetə məqaləsinə bənzəyən “ədəbiyyat” müəyyən olaraq heç bir şeydən bəhs etməyir. Öylə deyirlər, böylə söyləyirlər, rüşvət alırlar, adam öldürürlər deyə ümumi və qeyri-müəyyən cümlələrlə məmləkətdə təhqir edilməmiş bir müəssisə, palçıq atılmamış bir şey buraxmayır.

Soruş adı verilən bu kağızda hökumətin firqə təəssübü güdərək kəndinə zidd olanları “həttə öldürür” deyə bir iddiası var. Harada və kimi öldürmüşlər deyə bu vəqəyə bənzər bir şey olsa da, göstərilməyir. Ricalı-dövlət [dövlət adamları] rüşvət alır denilir. Fəqət yenə də isim verilməyir.

Soruşu böylə laübalı bir şəkə qoy- mağa, hər halda, müxəlifət adı vermək mümkün olamıaz. Bunun daha mü- vafiq adı var ki, ona münafiqət [fitnə çı- xarmaq] deyərlər. Münafiqət zahirdə bir mətləb söyləyib, batində [daxildə, əslində] digər məqsəd güdən hərəkətə denilir. “İttihad” soruşu da öylə bir xətti-hərəkət üzərinə qurulmuş bir şeydir.

Məclisi-Məbusan nizamnaməsinin sor- ğu-soruş babına aid fəslinin gevşəkliyindən [zəifliyindən; qeyri-dəqiqliyindən] isti- fadə edərək, Kabinəni haqqən və nahaq- qən [haqlı-haqsız] soruşdurmaq istəyən “İttihad”ın məqsədi məmləkətin nəvaqi- sini [nöqsanlarını] islah etmək olsaydı, o zaman müəyyən nöqsanlardan bəhs edər, soruşunda nəyə cavab istədiyini aşkar edərdi. Halbuki bunu yapmayıb, o nə kimi vəqə və sübutları varsa da, soruşun- da deyil, cibində saxlamışdır.

Qəribədir, nə qədər ki yeni Kabinənin təşkili müəyyən bir nəticəyə gəlmək ümi- dini verirdi, “İttihad” soruşunu unudub səsini çıxarmayıb, Nəsb bəydən başqa Kabinə təşkil edəcək bir “mərd” tanıma- dığını söyləyib dururdu. Öylə ki, müəy- yən bir ultimatum qarşısında qalan Nə- sib bəy “bu şərtlərlə” Kabinə təşkil edəm- məyəcəyini bildirdi, “İttihad” fraksiyonu soruşunun müstəcəl [təcili] olduğunu xə- tirlədi.

Böylə bir təzi-hərəkətin müxəlifət deyil, münafiqət olduğunu anlamaq üçün pək o qədər də diqqətli bir siyasi [siya- sətçi] olmaq lazım deyildir.

Bir tərəfdən müəyyən bir zati [şəxsi] yeni Kabinə təşkilinə təklif etməyə, di- gər tərəfdən isə o şəxsin rəisi olduğu hö- kumətə və naziri olduğu Nəzarətə [Na-

zirliyə] olmazın günahları, təsəvvür edil- məyən cinayətləri istinad etməyə, əlbət- tə, təqdir edərsiniz ki, müxəlifət deyil, ey-ni münafiqətdir.

Hər bir soruşun son məqsədi hö- kuməti istefaya məcbur etməkdir. Feilən istefa etmiş bir hökumətə tövcihən ve- rilən istizahın [hökuməti hədəf alaraq veri- lən sorğunun] isə başqa bir məqsəd güd- məsini təqdir etmək də müşkül deyildir. Bu, hər halda, yeni Kabinənin təşkilini asanlaşdırmaq deyil, çətinləşdirə bilər.

Bu nöqtəyi-nəzərdən dəxi Qara bəy soruşunun müxəliflik deyil, ən fəna bir münafiqlik olduğu təhəqqüq edir [meyda- na çıxır].

N.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

*(Azərbaycan radio mövqifi
tərəfindən alınmışdır)*

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Şimal cəbhəsi – Plesetsk-Savinsk isti- qamətində bizim hücumumuza düşmən şiddətlə müqabilə etmədədir. Jondukon- Arxangelsk istiqamətində şiddətli top atışından sonra düşmən hücumu keç- mişdir. Petropavlovsk istiqamətində qi- tətəmiz [hərbi hissələrimiz] düşməni təz- yiq edir. Başqa istiqamətlərdə tufəng və mitralyoz atışmaları davam edir. Lujsk istiqamətində düşmən tərəfindən işğal edilmiş Struqa, Belaya mövqiflərini [stan- siyalarını] almaq üçün müharibə davam edir. Düşmən Dvinanın kənarından tərd

edilmişdir [qovulmuşdur]. Ranql istiqamə- tində düşmənin təzyiqəti altında geri çəkilməyə məcbur olmuşuq.

Cənub cəbhəsi - Syusk dairəsində qi- tətəmiz müvəffəqiyyətlə irəliləmədədir. Lvov istiqamətində Dmitrovu qitətəmiz işğal etmişdir. Kursk dairəsində qitə- təmiz hücumu keçərək mütəəddid qər- yələr [çoxsaylı kəndlər] işğal etmişlərdir. Pavlovsk dairəsində düşmən Don nəhrini keçmək istəmişsə də, tərəfimizdən püs- kürdülmüşdür. Tsaritsın istiqamətində qi- tətəmiz irəliləmişlərdir.

Türküstan cəbhəsi - Tsaritsın istiqamətində dumandan istifadə ilə düşmən hücumu keçmək istəmişsə də, qitətəmiz tərəfindən dəf edilmişdir. Çornı Yar dai- rəsində düşmən təyyarələri 30-a qədər bomba atmışdır.

Şərq cəbhəsi - Kurqan dairəsində mü- haribə davam edir. Polutrov dairəsində müharibə müvəffəqiyyəti bizim tərəfdə olaraq, əsir və mühimmatı-hərbiyyə [hər- bi ləvazimat] zəbt etmişik. Başqa cəbhə- lərdə sükunət davam etməkdədir.

İdareyi-örfiyyə

“Priazovski kray” qəzetəsinin əxbara- tına nəzərən [xəbərlərinə görə], Rostovda Vladıqafqaz dəmiryolu xidmətçilərinin ümumi tətillər elan etməsi dolayısı ilə şə- hər idareyi-örfiyyə [hərbi vəziyyət] altında elan edilmişdir. 300-dən ziyadə dəmiryol xidmətçiləri və 400-dən artıq fəhlə həbs edilmişdir. Mətbuata sansür [senzura] qo- yulmuşdur. Paroxod körpülərində və də- yirmanlarda iş münqəte olmuşdur [da- yanmışdır]. Rostov-Novocerkassk dairəsi əsgəri qaraqollar tərəfindən mühafizə edilir.

İsveçrədə

Nauen - Hökumət böhranı qarşısında İsveçrə əfkari-ümumiyyəsi [ictimaiyyəti] Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] əley- hinədir. İsveçrənin Cəmiyyəti-Əqvama da- xil olması məcburi olmuşdur. “Sosial- demokrat” qəzetəsi yazır ki, İsveçrə Cə- miyyəti-Əqvama daxil olduqda hər bir şeydi təhqir edir. Başqa qəzetələr də hə- man ruhda məqalələr nəşr edirlər. Hö- kumət böhranı ehtimalı vardır.

Latviya həyatı

Alman hökuməti istibdadından xalq təzəllüm [şikayət] etmədədir. Latviyada 60 yaşına kimi ümumi səfərbərlik elan edilmişdir. Kəndlilərdən məkulat [ərzaq] pulsuz olaraq həcz [müsadirə] edilir və ordu üçün vergi namı ilə hər adam baş- şına bir çift çəkmə və camaşır alınır.

Sülh müzakirəti

Baltik hökumətləri Şura hökuməti Xa- riciyyə komissarına radio ilə xəbər ver- mişlər ki, Estlanda, Latviya və Litva cüm- huriyyətləri Şura hökumətinin sülh tək- lifini müzakirə edərək müzakirəyə baş- lamağa razı olmuşlar. Müzakirə məhəlli [yeri] üçün Yuryev şəhəri intixab edilmiş- dir [seçilmişdir].

SÜLH ƏTRAFINDA

Fransa mətbuatı

Keçən gün Fransa Palatası 73 səs ver- məyən və 53 səs əleyhinə, 372 səsle Ver- say Sülh Müahidənaməsini [Sazişini] təs- diq etmişdir. 49 sosialist müxəlifdir. Lakin firqənin qəti qərarına baxmayaraq

33 sosialist səs verməkdən saqınmışlardır. Sonradan Fransa, İngiltərə və Amerika arasında olan hərbi müqavilənamə bilamüzakirə [müzakirəsiz] bir rəy əleyhinə 501 rəylə təsdiq edilmişdir. Qəzetlər bu kimi rəy verməyi məmnuniyyətlə qarşılayıb, əksəriyyətlə rəy verilməsinin nə qədər əhəmiyyəti olduğunu qeyd və bəyan edirlər.

Bohemiya almanlar

Bohemiya almanları Almaniyaya hökuməti teleqrafla Lodj və Noksa müraciət edib xahiş etmişdir ki, sülh müahidənaməsi Amerika Senatı tərəfindən təsdiq edilincəyə qədər Bohemiya və Yuxarı Sileziya yaşayan almanların səsi eşidilməsi üçün əlindən gəldiyi qədər səy etsin.

Fransa Palatasında

Havas agentliyinin verdiyi teleqrafa görə, Fransa Palatasında sosialist Lonqe demişdir ki, Lloyd Corc Amerika və İngiltərə hökumətləri namından sülh təklifi ilə Şura hökuməti nəzdinə bir nəfər amerikalı göndərmişdir. Bu münasibətlə Klemanso demişdir ki, Sülh Konfransında Lloyd Corc heç kəsə bu barədə bir söz deməmişdir. Sosialist Lonqe Rusiya Şura hökuməti ilə münasibət başlamağın lazım olduğunu söylədikdə, Pişon demişdir ki, biz hamımız Rusiya Şura hökuməti ilə münasibətə girişmək mümkün olmadığına həmrəyik.

İngiltərə ordusunun tərxisi

Mütariyə əqdindən [atəşkəs imzalanmasından] bu sənə eylülün [sentyabrın] 8-nə kimi İngiltərədə 144 min 956 zabıt və

3 milyon 81 min 88 əsgər tərxis edilmişdir.

Gəmi inşaatı

Fransa və İngiltərə inşaat dairələrinə də gəmi inşaatı işləri şiddətlə artmadır. Klaydda olan ingilis [gəmi] inşaatı dairələri ağustos ayı içində 22 gəmi inşa edərək suya buraxmışlar.

QƏZETƏLƏRDƏN

Avropa və Rusiya

Londondan bu yaxın günlərdə Rusiyaya övdət etmiş [qayıtmış] “Kadet” fraksiyasına mənsub rus mühərrirə və ədibəsi V. A. Tirokova “Yu. q.” qəzetəsi ilə müsahibədə bulunaraq, Avropa əfkari-ümumiyyəti [ictimai fikri] haqqında atıdakı [aşğıdakı] məlumatı vermişdir:

“İngiltərə əfkari-ümumiyyəti bolşevizmə qarşı dostanə bir xətti-hərəkət təqib etməməsi ilə bərabər, Rusiya işlərinə müdaxilə etmək məsələsində də pək ehtiyatkarənə davranır. Bolşeviklərin [in] yerini tutmaq istəyənlərin siyasi simaları nəzəri-tədqiqdən keçirilir. İki-üç ay irəli Kolçaka monarxizm ruhlu bir ir-ticapərət kimi baxılırdı.

Fransaya baxdıqda isə insanın qəlbi sıxılır. Fransa qalib gəlmişə, böyük fəlakətlərə də məruz qalmışdır. Fransanın var qüvvəsini müdhiş müharibə sarsmış, şimdiki ora ixtiyar, qadın və şil çocuqlar mamləkətindən ibarət olmuşdur.

Parisdə olan Rus Siyasi Müşavirəsi buraxılmışdır. Knyaz [Georgi Yevgenyeviç] Lvov və [Vasili Alekseyeviç] Maklakov irəliyə nisbətən nüfuz və əhəmiyyətlərini

qayıb etmişlərdir. Kerenski, Avksentyev, [Andrey Aleksandroviç] Arqunov və başqa Məclisi-Müəssisənə əzası [Təsisçilər Məclisi üzvləri] Fransa əfkari-ümumiyyəsinə icrayi-təsir edirlərsə də, fəqət Kolçak və Denikin lehinə olmayıb, onlara həman əski nəzərlə baxırlar. P. N. Milyukov heç dürlü nüfuza malik deyildir. Kolçak hökumətini tanımaq məsələsində N. V. Çaykovski böyük rol oynaya bilməmişdir.”

Wilson və siyasəti-xaricə

Amerika Senatında Ermənistan haqqında danışıqdan Wilson demişdir ki:

“Vəziyyəti-faciə [faciəli vəziyyət] həllini bəklərkən insanların uzun müzakirələrlə vaxt keçirərək mənəvi məsuliyyətə göz qapamalarına təəccüblər edirəm.”

İrlanda mürəxxələrinə [nüməyəndələrinə] Rəisi-cumhur [Prezident] bəyan etmiş ki:

“Bizim müdaxilə etməmizi siz tələb edə bilməzsiniz. Zira müdaxilə etdikdə, Avropaya qoşun göndərmək lazım gəlir. Rəsmi olaraq heç bir iqdamatda bulunammarız [heç bir addım ata bilmərik]. Fəqət mən İrlandiya xalqına və onun işinə hüsn-nəzərlə baxıram.”

Rusiya barəsində demiş ki:

“Rusiya Hökuməti kəndi mahiyyətini göstərmiş, şu hökumət başında çardan da müstəbid bir adam oturmuşdur.”

Almaniya təzminatı

Fransa naziri Klots Almaniya təzminatı haqqında Palatada demişdir ki:

1921-ci sənə martına kimi almanlar kömür, gəmi və başqa mallarla “təviz” [əvəz, kompensasiya] olaraq Fransaya 20 milyard franka qədər verməlidirlər. Xüsusən ən mühümü budur ki, müharibə-

də məqtul olanların [öldürülənlərin] ailələrini və əlilləri təmin üçün almanlar təqaüd maaşı verəcəkdirlər. Şu məbləğdən Fransa hissəsinə düşəni 200 milyard qədər bir yekun təşkil edir.

Cəmi almanlar 36 sənə müddətində 375 milyard verməlidirlər. Müharibədən sonra iki əvvəlinci illərdə Almaniya bir şey verməyəcəkdir. Fəqət sonra hər sənə 13 milyard 36 milyon verməlidir. Sənəsinə 5 faiz ilə Almaniya 463 milyard təzminat tədiyyəsinə [ödəməyə] məcbur olacaqdır. Almanlar isə birdəfəlik 100 milyard verməyi təklif edirdi.

İtaliya-Qafqaziya Bankası

“Tayms” xəbər verir ki, Romada 1 milyon 600 min ingilis lirəsi sərmayə ilə İtaliya-Qafqaziya Bankası açılmışdır. Bankanın şöbələri Tiflisdə, Bakıda və Qroznıda da açılacaqdır.

İngiltərəyə qarşı həyəcan

Oyskerxində (Kinin cənub-qərbində) 5 eylülə İngiltərə əsgərləri ilə almanlar arasında ağır müsadimələr [toqquşmalar] vüqu bulmuşdur. Bir çox almanlar ingilis əsakiri [əsgərləri] üzərinə saldıq, əsgərlərdən birini təhqir etmişlərdir. Şəhər 100 min marka cəzayi-nəqdiyə [pul cəriməsinə] düçar edilib, hadisədə başçılıq edən fəhlə Kopper nam [Kopper adlı fəhlə], ingilis məhkəməsi tərəfindən edama məhkum edilmişdir.

Denikin Bolqariya əslihesi ilə təchiz ediləcək

Arxangelsk qəzetələri Parisdən alınan aşağıdakı teleqrafnaməni dərc etmişlərdir:

“Müttəfiqin [Müttəfiqlər] Ali Məclisi Bolqariyadan 90 min tüfəng və başqa ləvazimatı-hərbiyyə almaq üçün müzakirəyə başlamışdır. Şu əslinə [silahlar] İstanbula göndərilərək, oradan da Denikin üçün göndəriləcəkdir. Əvəz olaraq Denikin də Müttəfiqlərə taxıl verəcəkdir.”

Purişkeviçin məqaləsi

“Nedelimaya Rossiya” qəzetəsində Purişkeviç yazmış ki:

“Avropada müharibə olmayacağını fikir etmək səhvdir. Müharibə olacaq, bəlkə də çox tez zamanda Brest-Litovsk və Versay müahidələrinin [sazişlərinin] nəticələri bir olacaqdır. Almaniya övzası [vəziyyəti] ağırdır. O, Rusiyani bolşevizmə düşürmüşsə, kəndi yaxasını da qurtarmamışdır. İngiltərə övzası da sükunət-bəxş deyildir. Zira o da bolşevizm təhdidatı qarşısında durur.”

İngiltərədə tətillər

İngiltərə dəmiryollarında tətillər davam edərək məmləkətin hər tərəfini bürümüşdür.

Yaxın Şərq övzası

Asiyayı-Süğra [Kiçik Asiya; Anadolu], Suriya, Fələstin, Beynənnəhreyn və Ermənistan möhtaclarına müavinət edən Amerika Komissiyası rəisi Doktor Ceyms [Barton] səkkiz aylıq Yaxın Şərq səfərindən övdət edərək [qayıdaraq] bəyan etmiş ki, Yaxın Şərq övzası [vəziyyəti] getdikcə həyəcanlaşır, ədavətə qarşı çıxışların geniş dairələri işğal etməsi qorxusu vardır.

Fransa və İngiltərə

Klemanso general Allenbi və general Franşe D'Esperi ilə Şərq övzasını [vəziyyəti]

yətini tədil [mötədilləşdirmək, gərginliyi aradan qaldırmaq] və Suriya məsələsində Fransa ilə İngiltərə arasında “statükö” [status-kvo] tərtib vermək üçün yenidən Lloyd Corc uzun müsahibədə bulunmuşdur. Zənn edirlər ki, müzakirə şu iki dövlət dairəyi-nüfuzunun [nüfuz dairələrinin] Suriyada təhdid edilməsinə [sərhədlərinin müəyyənləşdirilməsinə] xidmət edəcək.

Çepellinlərin məhvi

Müttəfiqlərə təslim ediləcək yeddi Almaniya çepellinini komandaları məhv etmişlər. Almanlar əvvəlcə təslim olunacaq gəmilərini də qərq etmişdilər. Bu barədə təhqiqata başlanılmışdır.

İngilislər əleyhinə fransızlar

Yuxarı Suriyada olan İngiltərə əsakinini [əsgərlərini] Fransa əsakiri əvəz etmək məsələsində Klemanso ilə Lloyd Corc arasında etilaf [razılıq] hüsula gəlmişdir.

Lenin müsəlmanlar haqqında

Radio vasitəsilə bir Amerika mühəriri [yazıçısı] Leninə 5 sual vermiş və sualların 2-cisini nəşr etmişdir:

“Rusiya Şura Cümhuriyyətinin Əfqanıstan, Hindustan və Rusiya xaricində olan sair müsəlman məmləkətləri haqqında tərz-i-hərəkəti nasıldır?”

İkinci suala cavab bu olmuşdur:

“Bizim Şura Cümhuriyyətinin Əfqanıstan, Hindustan və Rusiya xaricində olan sair müsəlman məmləkətlərindəki fəaliyyəti Rusiya daxilində yaşayan bir çox islamlar və qeyri-rus başqa millətlər arasında yürüdülmən fəaliyyət və tərz-i-hərəkətin eynidir. Biz başqırdlara imkan

verdik ki, Rusiya daxilində muxtariyyətli cümhuriyyət təşkil etsinlər. Biz hər millətin müstəqil və hürr olaraq yaşamasına, ana dilləri və ədəbiyyatlarının nəşri və tövsi etməsinə [yayılmalarına və genişlənməsinə] müavinət edirik. Qərbi Avropa və Amerika burjuazları sərmayəsinin asiri olub müstəmləkələrdə inləyən milyardlarca bədbəxtlər içində Şura məşrutəsi hüsn-rəğbətə də məzhər [nail] olmuşdur.”

TƏTİL GÜNLƏRİ XƏBƏRLƏRİ

(Bolşevik xəbərləri)

Amerikada

Amerika qəzetələrində xəbər verirlər ki, Amerika və Almaniya mətbuatı əleyhinə cəza tədbirləri görülməkdədir. Amerika Senatına bu barədə bir neçə təklif daxil edilib, bir para nəşriyyatın dayandırılması istənilir. Buna da Almaniya qəzetələrinin bolşevizmə hüsn-təvəccöh [rəğbət] göstərməsi səbəb olmuşdur. Məclisi-Əyan üzvlərindən bir paraları əcnəbi lisanında nəşr edilən mətbuat əleyhinə dirlər.

Amerika əleyhinə

Parisdə nəşr olunan “Çikaqo tribun” qəzetəsi xəbər verir ki, Yaponiya ilə İngiltərə və Fransa arasında gizlin müahidənamə əqd edilmişdir [saziş imzalanmışdır].

Beynəlmiləl konfrans

Xəbər verilir ki, millətlərin bir-birinə yaxınlaşması üçün sentyabrın 30-da La-

heydə [Haaqada] beynəlmiləl bir konfrans olacaqdır.

Elzasda ümumi tətillər

Elzas-Lorendə başlanmış olan mədən əməllərinin [fəhlələrinin] tətilləri ümumi tətillər surətini almaqdadır. Loren əməlləri ictimiasında [yığıncasında] qət etmişlər ki, mədən əməllərinin tələbatı təmin edilmədiyi təqdirdə, ümumi tətillər elan etsinlər.

Fon der Qolts

Liona xəbər verirlər ki, bu gündən etibarən Almaniya əleyhinə iqtisadi təzyiqtə başlanmışdır. Bu təzyiqtə [Rüdiger] fon der Qoltsun Baltik sahilini tərk etməsinə qədər davam etdiriləcəkdir. Eyni zamanda Almaniya hökuməti də fon der Qoltsa Kurlandanı [Latviyanı] tərk etmək haqqında rəsmi əmr vermişdir.

Müharibə qarşısında

Varşava mətbuatının verdiyi xəbərə görə, çex dairələrində Polşa ilə müharibə etməyə hazırlanırlar. Bu məqsəd üçün Denikin ilə Qaliçə naziri Petruşeviç ilə müzakirə davam edir.

Sibiryada

Alınan xəbərlərə görə, çex-slavlər Sibiryadan getdikdə, onları Yaponiya və Amerika əsgərləri əvəz edəcəklərdir. Çex-slavlər Vladivostoka varid olduqda [çatdıqda], vaqonları amerikalılara təhvil verib özləri Amerika paroxodları ilə öz vətənlərinə azim olurlar [yollanırlar].

Albaniyada

İtaliya hökuməti alban əsgərləri komandanlarına təmimnamə [direktiv] göndərmişdir.

dərmişdir ki, Albaniyada olan ictimai təşkilatları məmləkət həyatında istiqlalıyyət mənafeini genişləndirmək qəsdilə Alban Müvəqqət Hökumətinə təhvil verisnlər.

Fin xəlicində

İngiltərə donanmasının Fin xəlicini [Fin körfəzini] tərk etməsi xəbərləri əsil-sizdir. Fin xəlicinin ablukası [blokadası] davam edir.

Saratov ilə Penzanın işğalı

Saratov ilə Penza şəhərinin Dabravol ordusu generalı Mironov tərəfindən işğal edilməsi İngiltərə Hərbiyyə Nəzarətinə xəbər verilmişdir.

Yaponiyanın müavinəti

Tokio qəzetəsi yazır ki, Yaponiya zabitlərindən birisinin rəyinə görə, Kolçak üçün külli miqdarda yapon əsgəri göndərilməsinə əqəllən [ən azı] yarım il vaxt lazımdır. Qəzetə axırda deyir ki, bu qərar üzrə müavinət xeyli gec gələcəkdir.

İmperialistlərin təhdidi

Varşavada Polşa dairələrində Ukraynanın Müttəfiq dövlət əsgərləri tərəfindən işğal ediləcəyi planı intişar tapmışdır [yayılmışdır]. Müttəfiq nümayəndələri komitəsi Polşa nümayəndələri ilə bərabər 20 il müddətində Ukraynanı abad etməyə məşğul olacaqlardır. Bu iş qurtardıqdan sonra həman komitə ləğv edilib, Ukrayna müəzzəm [böyük] dövlətlərdən birinə bitişdiriləcəkdir.

İtaliyada hökumət böhranı

- İtaliya Məclisi-Məbusanında iki gün davam edən müzakirət hökumət böhranı

nını bərtərəf edə [aradan qaldıra] bilməmişdir. Hərgah Baş nazir istefa versə, başqa nazirlərdən bir paraları da istefa verəcəklərdir. Bundan əlavə, Tittoninin istefası böyük böhrana səbəb olacaqdır. Vəziyyət hələ aydın deyildir.

- Romadan xəbər verirlər ki, Palatanın keçən günkü qərarı mövcibincə [qərarına əsasən], Şura sədri Palatanı tərxis etmişdir.

Serbiya və İtaliya

Xəbər verirlər ki, Serbiya əsgərləri İtaliya sərhədinə gətirilməkdədir.

Çikaqoda üsyan

“Deyli Herald” qəzetəsi xəbər verir ki, Çikaqoda üsyan edən zəngilər [zəncilər] polis dəstələri tərəfindən müharisə edilmişlərdir. 40 min nəfər mühasirə edilən zəngilər ərzaqsız qalmışlardır.

Lodzda əmələ həyəcanı

Lodzda 10 min əmələ işdən kənar edildiyinə görə böyük həyəcan vardır. Böyük nümayişlər olmuşdur. Polisə əməllərə qarşı atəş açmışdır. Şəhərdə böyük həyəcan vardır.

İngiltərədə dəmiryol tətili

Londondan xəbər verirlər ki, dəmiryol tətili əhvalı hələ təbəddülsizdir [stabilidir]. Hərəkət etməkdə olan qatarların ədədi artmaqdadır.

TÜRKİYƏDƏ

Ərzurumdakı qolordu [korpus] komandanları tərəfindən Zati-həzrəti-padişahı

hiyə çəkilən bir teleqrafda İstanbul hökumətinin Ərzurum konqresini və Vilayət-Şərqiyyə Təşkilatını dağıtmaq üzrə tədbirlərə girişilməsi protesto edilmişdir. Məzkur [deyilən] teleqrafnaməni əhəmiyyətinə binaən qəzetəmizə dərc edirik:

Baş komandani-əqdəsimiz [Çox müqəddəs Baş komandanımız] şövkətli, məhəbətli [əzəmətli] padişahımızın ətəbeyi-ülyayi-mülukanələrinə [şahlara layiq uca atasınasına]

Şövkətpənah [həşmətli, ulu] əfəndimiz!

Bu gün vəsaiqi-səhiheyi-rəsmiyyə ilə sabit [səhih rəsmi sənədlərlə təsdiqləndi] və kəməli-təəssürlə hər tərəfə şayə oldu [xəbər yayıldı] ki, Daxiliyyə naziri Adil bəylə Hərbiyyə naziri Süleyman Şəfiq paşaxəfi bir plan təhtində [gizli bir plan altında] Ələziz valisi [Əli] Qalib bəyi bəzi din, vətən xaini casuslarla bərabər ötədən-bəridən bir qisim müsəlləh [silahlı] kürdləri toplayaraq çətəllər təşkil və rəyasət [başçılıq] etdirmək və bunları Sivasda iniqad eyləyən [təşkil edilən] və hər dürlü mənası ilə milli və məşru [qanuni] və bundan dolayı da Orduyi-hümayunlarının əmniyyət və müzahirətinə məzhər olan [Padşahın ordusunun etimadını qazanan və ondan dəstək görən] Konqreni bilmüharibə [müharibə ilə] basdırmaq surəti ilə beynəlislam səfki-dimaya təsəddi olunması [mü səlmanlar arasında qan tökülməsinə təşəbbüs edilməsi] və ayrıca məmaliki-məhruseyi-şahanələrinin qeyri-münfək [bir parçası] və məqami-əqdəsi-səltənət və xilafəti-səniyyələrinə layəzal bir hissi-rabitə ilə mərbut olan [Padşahın məmləkətinin ayrılmazı bir parçası olan, müqəddəs səltə-

nət və uca xəlifəlik məqamına əbədi bir bağlılıq hissi ilə bağlı olan] Kürdüstanı guya ayaqlandırmaq surəti ilə vətəni parçalatmaq kimi məzhən [məzh, ancaq] düşmənlərə xas bir planın tətbiqini külliyyətli parə müqabilində təəhhüd etmiş [öhdələrinə götürmüş] olduqları tamamilə təzahür etmişdir [aşkar olmuşdur].

Şifrəli müxəbiratı [yazışmaları] əldə etmək və bu caniyənə hərəkəti təqib eyləmək surəti ilə müttəle olan [xəbər tutan] bura qolordularının sövq etdiyi müxtəlit qüvvəyi-əsgəriyyə [qarışıq bir hərbi qüvvə] Qalib bəy xain[in]in rəyasətindəki çətəni Malatyada təzyiq etmiş və Malatyadan xasirən fərara icbar [uduzaraq qaçmağa məcbur] eyləmişdir. Təqiblərinə şiddətlə davam olunur.

Ləhül-həmd [şükür olsun], işbu mələnət planı [lənətə gəlmiş plan] vaxtından əvvəl kəşf edilmiş və tədəbiri-qətiyyə ititixaz olunmuşdur [qəti tədbirlər görülmüşdür].

Beynəl-islam səfki-dimaya və məmləkətdə iğtişaş ehdəsi ilə fəlakətlər intacına [iğtişaş əmələ gətirməklə, nəticədə fəlakətlər törətməyə] çalışan bu zümreyi-ixanət [xəyanət dəstəsi] təqibat nəticəsində qanunun və şəriəti-qərrayi-Əhmədiyyənin [Peyğəmbərin nurlu şəriətinin] pənceyi-icraatına tövdi olunacaqlardır [tapşırılaçaqlar].

Düşmən parası ilə və vətənsizlik hissi ilə tərtib olunan və bu ixanətə müttəle olan Ələziz əhaliyi-islamiyyəsi pək dərin bir nifrət və qələyan izharıyla [nifrət və həyəcanlarını göstərməklə], casusların bilfeil [şəxsən, əməli olaraq] təqibinə də qoyulmuşlarsa da, ədalətin tətbiq olunacağı vədi ilə sükunətə irca olunmuşdur

[sükunətə dəvət edilmişdir, sakitləşdirilmişdir].

Şövkətpənah əfəndimiz!

Dövləti-Aliyeyi-Osmaniyyənin və xanədanı-cəlilüşşanın [Uca Osmanlı dövlətinin və şanı böyük xanədanının] altı buçuq əsrlik tarixi-mübarək[in]də və xəsətən həyat və məmat [ölüm] ilə çırpınılan şu tarixi dövrdə dövlət və millətin qəlbəghinə tövcih olunmuş [ürəyini, mərkəzini hədəf alan] bu qədər xainanə bir misala təsadüf ediləmməz.

Zati-əqdəsi-hümayunlarına kamali-təzim və übudiyətlə mərbut olan bütün milləti-nəcibələri ilə Orduyi-hümayunları [Padşahın müqəddəs şəxsinə böyük bir hörmət və qulluq hissi ilə bağlı olan bütün nəcib millətləri və padşahlıq ordusu] vətən və millətin və zati-əqdəsi-xilafətpənahilərinin [ən müqəddəs xəlifəlik məqamında olan sizin şəxsinizin] xilasi-məsudu [mübarək xilas] kimi bir qayeyi-müqəddəsə ətrafında toplanmış olduğu bir sırada, düşmən tərəfindən satın alınmış bir zümreyi-ixanətin əsakiri-şahanələri ilə müsədiməni və beynəl-islam səfki-dimanı mövcib [padşahın əsgərləri ilə toqquşmağa və müsəlmanlar arasında qan tökülməsinə səbəb olan] sui-qəsdlər tərtib etməsi və bu sui-qəsdin mehvrini [təkarini] bilxassə Daxiliyyə naziri ilə Hərbiyyə nazirinin tədvir və tətbiq etdirməsi [fırlatması və tətbiqə qoydurması] hökuməti-mərkəziyyədən dərhal etimad və əmniyyəti nəz etdirmişdir [mərkəzi hökumətə etimad və etibarı dərhal aradan qaldırmışdır].

Ayrıca, xaqani-cəlilüşşanımızla [şanı böyük xaqanımızla] millətin arasında hailimüzir [zərərli bir maneə] olmaq cürmü [təqsiri] dəxi tarixən əfv edilməz bir cina-

yətdir. Ümum millətin məşru olan amalı və bir araya gələn qüvvətini inkar və təvil edib [başqa məna verib] də bunu ittihadçı manevrası göstərmək və zati-əqdəsi-xilafətpənahilərinədən kətmə-həqiqət eyləmək [həqiqəti gizlətmək] qədər əzim [böyük] bir günah və məsuliyyət olammaz.

Sevgili padşahımız!

Ümum millətin qüdrəti-müştərəkəsi [müştərək, orta qüvvə] siyasi təsirlərindən külliyyə [tamamilə] azadə və münəzzəhdir [uzaqdır]. Orduyi-hümayunları isə bilkülliyyə siyasi cərəyandan münəzzəh və ancaq ümum vətən və millətin və zati-əqdəsi-hümayunlarının [padşahın müqəddəs şəxsiyyətinin] məsuniyyətinə [toxunulmazlığına] əhd və əzm eyləmiş olan millətə müzahirdir [dəstəkdir].

Binaənileyh [ona görə], əməli-məşru-eyi-milliyəyə [millətin qanuni arzularına] istinad edəcək; dininə, vətən və millətinə mərbut [bağlı, sadıq] və zati-əqdəsi-hümayunları ilə məqami-müəllayi-səltənət və xilafətə [uca padşahlıq və xəlifəlik məqamına] bəhəqq təzimkar [layiqincə hörmət edən], namuskar zəvətdən mürəkəb [şəxslərdən ibarət] və məşrutiyətə tamamilə sadıq bir heyəti-cədidəyi-hökumətin [yeni hökumət heyətinin] təşkili ilə milləti-nəciblərinin və orduyi-hümayunlarının tətmini [razı salınması] və bunu mütəəqib [bunun ardınca] vətən və millətinə ixanət eyləməkdə olan casus şəbəkəsi haqqında təhqiqat və icraati-səriyyəyi-adilənə ifasını [araşdırma və tədbirlərin ədalətli və sürətli bir şəkildə həyata keçirilməsini] və bu surətlə bir heyəti-adileyi-hökumət [ədalətli bir hökumət heyəti] təsisinə qədər mərkəzi hökumətlə bir vəch-

lə [heç bir surətdə] müxabirə və münasibətdə bulunmayacağına qərar vermiş olan millətdən ordunun ayrılmayacağını zati-vəqəyə müttələ və məhəllinə mücavir [hadisənin əsl mahiyyətindən xəbərdar olan və hadisə yerinə yaxın] olan qolorduları komandanları xaki-payi-şahanələrinə ərzə [padşahın ayağının torpağına ərz etməyə] məcbur olduq.

Ol babda və qatibeyi-əhvalda [bu barədə və ümumiyyətlə hər barədə] əmrü-fərman şövkətli padşahımız əfəndimiz həzrətlərinindir.

11 eylül [1]335 [11 sentyabr 1919]
Q[olordu] 13 miralay Cövdət
Q[olordu] 3 miralay [Hüseyn]
Səlahəddin [Kösəoğlu]
Q[olordu] 20 mirliva [Əli] Fuad
[Cəbəsoy]
Q[olordu] 15 mirliva Kazım
[Qarabəkir]

DAĞISTANDA

Aldığımız məlumata görə, Qarabulaq və Sleptsovski mövqifləri [stansiyaları] miyanında [arasında] əməliyyatda bulunan general Şkuro firqəsi [diviziyası] çeçen və inquşlar tərəfindən pərakəndə edilmişdir. Mühəribədə məzkur [adı çəkilən] Şkuronun 4 alayı bərhad olaraq, üsyançıların əlinə altısı qaubitsa olaraq üzrə 28 top, 31 mitralyoz, 6 min tüfəng, külli patron və başqa mühimmatı-hərbiyyə keçmişdir.

Gürcüstan hökumətinin notası

Gürcüstan Xariciyyə naziri oktyabrın 2-də Müttəfiqlərin Zaqafqaziyada olan

Baş komissarı polkovnik Haskellə, İngiltərə Baş komissarı [Oliver] Vordropa, İtaliya əsgəri heyəti rəisi polkovnik Qabbaya, Fransa və İtaliya hərbi heyəti rəislərinə böylə bir nota ilə müraciət etmişdir:

“Səbiq Cibaliyyə [Dağlılar] İttifaqı cümhuriyyətləri olan Dağıstan və Şimali Qafqaziyada nəticələri xeyli ciddi olan qanlı hadisələr vüqu bulmaqdadır. Hal-hazırda Dabravol ordusu tərəfindən işğal edilmiş məzkur [deyilən] oblastların xalqı Dabravol ordusu əleyhinə qalxıb, hal-hazırda onların arasında şiddətli müharibə olmaqdadır.

Şübhə yoxdur ki, bu üsyanı yatırmaq qəsdinə Dabravol ordusu hücumə keçəcəkdir. Bu da qan tökülməsinə, kəndlərin, şəhərlərin xarabazara dönüb xalqın məhv olmasına bais olacaqdır. Bu hadisələr hərc-mərclik qaldırıb, nəinki məhəlli [yerli] dinc əhalini, hətta qonşu cümhuriyyətləri, o cümlədən Gürcüstanı – ki bilaşüb-hə [şübhəsiz] bu hərc-mərclik oraya da sirayət edə [keçə] bilər, – təhdid edir.

Gürcüstan hökuməti həyəcanla bu hadisələri təqib edib bunlara yabançı ola bilməz. Çünki qonşuluqda şiddətlənməkdə olan hərc-mərclik Gürcüstan Cümhuriyyətinin hökumət qanunu və camaat asayişini xələldə etməklə [pozmaqla] təhdid edir.

Bu təsəvvürə görə, Gürcüstan Cümhuriyyəti məsələlərin silahla həll edilməsi əleyhinə protesto edib, sizin müdaxilə-nizlə qanlı hadisələrə və hərc-mərcliyə bir nəhayət verilməsini xahiş edir. Həmçinin bu həyəcana və hərc-mərcliyə bais olan məsələlərin silah gücü ilə deyil, millətlərin azad fikri və istiqlaliyyətlə olan

haqları ilə həll edilməsi üçün tədbirlər görülməsini xahiş edir.”

İRAN İŞLƏRİ

Fransa və İran

Fransa ilə İran arasında ticarət münasibəti düzəltməkdən ötrü İran şahının yavəri Merton xan Tumanlyans Parisə varid olmuşdur [gəlmişdir].

İngiltərə və İran

Londonda İran Xariciyyə naziri şahzadə Firuz Mirzə Nüsrətüddövlə şərəfinə kəşidə edilən [tərtib edilən] ziyafətdə lord Kerzon İngiltərə-İran etilafı [razılaşması] münasibətilə söylədiyi uzun-uzadı nitqində demişdir ki: İngiltərə hakimiyyətinin İran üzərində bərpa ediləcəyi şayiəsi tamamilə əsilsizdir. Böyük müharibə nəticəsində İngiltərənin onsuz da Şərqdə işi çoxdur. İngiltərənin istədiyi bir şeydir. O da İran xəzinəsinin hesabına olaraq İrana təcrübəli inzibat idarəsi verməkdir.

Sonra Kerzon Nüsrətüddövlə ilə mübadileyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra İngiltərə və İran hökumətləri namından söyləmişdir ki, əqd ediləcək [bağlanacaq] ittifaqın heç bir gizlin maddəsi olmayıb, Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] davam etməyə başladığı zaman dərhal oraya təqdim ediləcəkdir.

Prins Nüsrətüddövlə verdiyi cavabında İngiltərə-İran dostluğunun daimi olmasından bəhs edib demişdir ki, bunun müavinəti ilə İran tərəqqi yoluna çıxıb azad və abad olar.

İngiltərə əsakininin təhəşşüdü

Türkiyə qəzetələrinin əxbaratına [xəbərlərinə] nəzərən, Beynənnəhreyndən vürud edən [gələn] İngiltərə əsakiri [qoşunu] Şimali İranda təhəşşüd etmədədir [toplaşmaqdadır]. Ənzəli, Məncil və Qəzvin İngiltərə qarnizonları tərəfindən işğal edilmişdir. Lazım olduğu təqdirdə şu əsəkir Şimali İrandan Qafqaziyaya atdırıla bilər.

(“Aşxatavor”)

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Maliyyə Nəzarəti dəftərxanasının Gömrükxana vergiləri şöbəsi bütün Azərbaycan gömrükxana idarələrinə xəbər vermişdir ki, qızıl, gümüş və ağ qızıl mallarının Azərbaycandan çıxarılması işlərinə məhkəmə qaydası üzrə baxılacaqdır. Müsadirə edilən məzkur [deyilən] mədənlər [metallar] xəzinədə saxlanacaqdır.

- Yenə məzkur Nəzarət tərəfindən tərtib edilmiş sərnişin və mallarının keçirilməsi qaydalarını havi [əhatə edən] nizamnamə tərtib verilib, bütün gömrükxana idarə və şöbələrinə göndərilmişdir.

- Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] dəftərxanası Neft və Mədəniyyət [mədənçilik] işçilərinin müştərək İttifaqının 3 oktyabrından verdiyi isticvaba [sorguya] cavabən məlum etmişdir ki, göstərilən işdən ötrü Nəzarət tərəfindən lazımı tədabir itixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

- Məsai Nəzarəti dəftərxanası Məclisi-Məbusanın Sosialist fraksiyonuna, su-

rəti “Müsavat” firqəsi Mərkəzi Komitəsinə və Neftçilər İttifaqına olmaq üzrə bir təliqə [rəsmi məktub] göndərüb, gündəngünə həyatın bahalaşması münasibətilə zəhmət haqqını artırmaq məsələsi müzakirəsi üçün xüsusi bir iclas təyini xəbər vermişdir. İclasda məzkur [deyilən] firqə və İttifaqdan nümayəndələr iştirak etməlidirlər.

BİTƏRƏF MƏNTƏQƏ

Zaqafqaziya Baş komissarı polkovnik Haskell cənablarının bitərəf məntəqə namı [adı] verilmiş Naxçıvan, Ordubad və Şərur nahiyələrinin hüdudu və təzi-idarəsinə dair elan etdiyi maddələr bir qaç gün əvvəl qəzetələrdə dərc olunmuşdu. Məzkur [deyilən] maddələrin əksəri bütün-bütünə nəinki məzkur məntəqədə yaşayanların, bəlkə ümum Zaqafqaziya da yaşayan islamlara bu işdə yenə də bir erməni mənfəəti düşünülüyünü aşkara isbat edir.

Məzkur [deyilən] məntəqənin əhalisi ümumiyyətcə Azərbaycan türkləri olduqları halda, hal-hazırda parlaq bir surətdə təşəkkül etmiş Azərbaycan Cümhuriyyətinə yapışdırılmayıb, bitərəf məntəqə namı ilə təsmiyə olunub [adlandırılıb] ortalıqda bir oyuncaq cümhuriyyəti, yaxud məntəqəsi yapılması, əcəba, nədən nəşət edir [irəli gəlir]?

“Bitərəf məntəqənin Ermənistanla olacaq hüdudu Dəhnə “Volçi varot” nam keçid təyin olunur.”

Böylə olduğu halda, aylarca erməni hökuməti-zalimanəsi [zalım erməni hökuməti] qarşısında sinələrini qurşunlara hədəf edib, yüzlərcə qurbanlar verib hü-

quqlarını müdafiə edən Böyük Vedi ətrafında bulunan 40-dan mütəcaviz [artıq] müsəlman köylərinin əhalisi yenə də ermənilərin təhti-təzəllümlərinə [zülmü altına] keçmək məcburiyyətində bulunacaqdır. İşbu maddəni məzkur köylərin əhalisi deyil, bəlkə bitərəf bir kimsə dəxi qəbul etməyə meyl göstərsə, zalım olduğuna şübhə olammas.

“Naxçıvan-Culfa dəmiryolu Ermənistan dəmiryolunun bir hissəsi hesab olunaraq ermənilər tərəfindən idarə olunacaqdır.”

Şu maddə aşkara olaraq erməni barməğinin məzkur məntəqəyə soxulacağını gözləməsinə isbat edir. Deməli ki, bitərəf məntəqə daxilində ümum hərəkət alat və vəsaili [hərəkət alətləri və vasitələri] ermənilər əlində olub, gələcək üçün hazırladıkları əfkari-xainanələrinə [xəyanətkar planlarına] gözləncə bir zəmin olacaqdır.

“Bitərəf məntəqənin lüzumlu məxarici Azərbaycan hökumətindən alınacaqdır.”

Bu maddə daha qəribədir. Əcəba, dəmiryollar məzkur məntəqənin cani düşmənləri olan ermənilərə verildiyi halda, məxaricini Azərbaycan hökuməti nə səbəbə verəcəkmis?

“Bitərəf məntəqə amerikalı qubernator tərəfindən idarə olunacaqdır və məzkur məntəqədə yaşayan əhalisi milliyət və ictimai hesabınca məmuru kəndilərdən olacaqdır.”

Deməli ki, amerikalı qubernator tərəfindən idarə olunan şu məntəqədə Xanlıqlar Aza, Əylis və başqa bu kimi ufaqtəfək köylərdə bir erməni hökuməti təşkil olunacaqmış.

Haskell cənablarının layihəsində Sürməli uyezdində hal-hazırda erməni zəlmləri əleyhinə qiyam edən müsəlmanlara dair bir kəlmə də olsun yazılmamışdır. Bitərəf məntəqədə iki-üç erməni köyləri imtiyaz və hüquq cəhətcə müsəlmanlarla bərabər olmalarını nəzərə alan Haskell cənabları iki sənədən müvafiq [artıq] və şimdiki erməni “igidlərinin” pəncəyi-zalimlərinin müxtəlif qalan [iztirab çəkən], Sürməli, Zəngibasar, Vedibasar, Üçkilsə, Qırxbulaq və ələlxüsus İrəvan şəhərində evlərindən dışarı çıxma bilməyən biçərə müsəlmanların hallarını nəzərə almayırmı?

Bəhərhəl [hər halda], Haskell cənabları ermənilərin apardıqlarını nəzərə alaraq müsəlmanların rifahətinə [xoş güzaranına] bəis olacaq bir əmr də Ermənistan hökumətinə versəydi, Zaqafqaziyada beş dəfələrcə ermənilərdən nüfus [əhali] cəhətcə ziyadə olan müsəlmanları məmnun buraxardı.

Ayn. Məhzun

POSTA VƏ TELEQRAF MƏKTƏBİ

Posta və teleqraf idarələri vətənin ən lüzumlu və əhəmiyyətli bir müəssisələrindən olduğunu kimsə inkar etməmməz. Sevgili Azərbaycanımızın bir çox nöqtələrində posta, teleqraf və telefon təsis etdirmək üçün pək ehtiyacımız vardır. Hazırkı idarələrdə istixdam etdirmək [xidmətə götürmək] üçün nəinki kafi miqdarda, bəlkə də, kal-məduum [yox kimi] dərəcəsinə xidmətçilərimiz bulunduğu halda, gələcəkdə güşad olunacaq [açılacaq]

yeni idarələrə xidmətçi bulmaq mümkün olamayacağı aşkardır. Lihaza [buna görə], ciddi surətdə çalışıb xidmətçi hazırlamağa məcburuz.

İşbu məsələni həll etmək üçün Posta və Teleqraf məktəbi güşad olunmuşdur. Hal-hazırda məzkur [deyilən] məktəbə ərizələr qəbulu başlanmışdır. Məktəbə daxil olanlar əsgərlikdən azad olacaqlar. Məktəbin kursu altı aylıq olaraq və məktəbi bitirən zəvat [şəxslər] isə kafi maaşlarla məsuliyyətli yerlərə təyin olunacaqlar. Posta və teleqraf məktəbində hər kəs təhsil edə bilər. Dərslər axşam saat 5-də başladığı üçün hər bir iş sahibi işindən qalmayaraq məktəbə daxil ola bilər. Lihaza həmin posta və teleqraf idarələrində lüzumlu və ləyaqətli xidmətçilər bulunmasını arzu edən hər bir vətəndaşa vətən istiqbalını nəzərə alaraq fürsəti fəvri etməksizin həmin məktəbə daxil olub vətən və millətə nafe [faydalı] şu məsuliyyətli xidməti ifa etməyini tövsiyə edəriz.

*Azərbaycan posta və teleqraf
nahiyəsi müdiri:
Bəhlul bəy Vəzirov*

ERMƏNİ CÜMHURİYYƏTİNDƏ

İrəvan və ətrafında

Avqust və sentyabr aylarında Eçmiyədzin uyezdində ermənilər tərəfindən müsəlmanlar haqqında yapılmış qırğın və talanları məhəllində [yerində] görüb anlamaq üçün Amerika nümayəndəsi Haskellin müavini İrəvandan erməni Parlamentin üzvü Mirbağır Mirbabayev və tər-

cümanlıq üçün də Miryusif Mirbabayev ilə birlikdə avtomobilə əyləşib Eçmiyədzin uyezdinə gedirlər.

Nümayəndələr məzkur [deyilən] uyezd daxilində İlxı qoruğu deyilən müsəlman kəndinə gedirlər.

Müavin orada müsəlmanlara xitabən müfəssəl bir nitq söyləyir. Nitqdə Cahan müharibəsinin məqsədi, xırda millətlərin hüququ təkrarlanır. İrəvan quberniyasında Erməni Cümhuriyyətində yaşayan yerli müsəlmanların əhvalının fəlakətliyi etiraf edilir.

Sonra müavin İrəvan quberniyasında müsəlmanlarla məskun yerləri bitərəf məntəqə qərar qoyur və ermənilərin, erməni hökumət məmurlarının bundan sonra müsəlman üçün gəlməyə haqları olmadığını bildirir.

Ancaq müsəlmanlar sabıqkı qərar üzrə verəcəkləri maliyyəti verməkdə davam edəcəklər. Fəqət həmin maliyyəti müavinin kəndinə verəcəklərini, kəndinin bu maliyyəti nəyə sərf edəcəyini də özü bildiyini anlatmışdır.

Müavin müsəlman kənd əhəlisinə əlavə söyləmiş ki, bundan sonra adambaşına yarım girvənkə buğda veriləcək. Hər kəs öz hissəsini hər gün gəlib Amerika heyəti idarəsindən aparsın və qaçqın müsəlmanlar da öz yerlərinə qayıtsınlar. Onlara da əkin üçün taxıl veriləcəkdir.

Və uyezdə yaşayan müsəlmanlar bu gündən etibarən özləri içindən komissarfilan seçib təyin edə bilərlər. Bu vəchlə [bu surətdə] müsəlmanlar özləri özlərini idarə etsinlər, deməkdir.

Bu əsnada müsəlmanlar müavinə xəbər verirlər ki, bu saat erməni saldatları və camaatı yığıb Sürməli mahalında

Mələkli, Qaraqoyunlu və qeyri müsəlman kəndlərini qırıp-dağıtmaqdadırlar.

Müavin bu xəbər üzərinə şoferinə əmr edir. Avtomobilə yığılıb dərhal Sürməli mahalına, həmin kəndləri və əhvalatı bilmək üçün İğdırə tərəf yollanırlar.

Nümayəndələr Araz nəhri üstündə vəqə Dəyrə körpüsünə yaxınlaşdıqda, bütün şose yolunu və körpü üstünü ev əşyaları ilə dolu arabaların, mal-qaraların, qoyun və inəklərin qapladığını görürlər. Hətta bəzən heyvanların da arabalara yüklənib gətirildiyi müşahidə olunur.

Bunların hamısı dağıdılmış müsəlman kəndlərinin mal və əşyaları olduğu və erməni camaatı ilə saldatları tərəfindən qarət edilib daşınmaqda bulunduğu bəlli olur. Bütün heyətlər içində avtomobil güc hal ilə bu qarətlərin içindən keçib İğdırə tərəf yollanırlar.

Nümayəndələr yol kənarında vəqə böyük müsəlman kəndi olan Qaraqoyunluya çatırlar. Qaraqoyunlunun əhvalını bütün bərbad halda görürlər.

Böylə ki, Qaraqoyunlunun camaatı qırılıb, qaçanı qaçmış, kəndin hər qisim mal-əşyası isə erməni saldatları və camaatı tərəfindən talanıb daşınmaqdadır. Talançılar nümayəndələrə heç bir əhəmiyyət və etina etməmişlərdir.

Nümayəndələr oradan keçib yol üstündə vəqə müsəlman kəndi Mələkliyə çatırlar. Burada da eyni hal görünür. Mələklidə ancaq sahibsiz bir neçə balaca uşaqların ağlaşdığı oraya-buraya qaçdıqları müşahidə olunur.

Kəndin hər qisim mal-davalarının, ev əşyalarının genə Qaraqoyunluda olduğu kimi müsəlmanları qırıp qaçırdıqdan son-

ra erməni nizami saldatları və erməni müsəlləh [silahlı] camaatı tərəfindən talanıb aparılmaqda olduğunu nümayəndələr gözləri ilə görmüşlər. Burada da nümayəndələrə etina edilməmişdir.

Nümayəndələr buradan keçib İğdır gedirlər. İğdırda Amerika xeyriyyə heyəti idarəsinə gedib, orada nahar edirlər. Sonra erməni qoşun komandanı Dronun İğdırda bulunduğunu bilib nümayəndələr onunla görüşməyə gedirlər.

Nümayəndələr Dronun yanına yetişdikləri və müavin kəndisini tanıtdığı halda, Dro məğrur bir fateh kimi Napoleonvari gəzişini heç pozmamış və nümayəndələrə lazımı etina və iltifat göstərmişdir.

Amerika nümayəndəsi müavini Dronun nə üçün bu müsəlman kəndlərinin qırılıb-dağıtdırıldığını və özünün nə səbəbə bu halların qabağını almadığını soruşmuşdur. Dro isə eyni təkəbbürənə hal ilə (?) hökumətinə qarşı üsyan edən camaatın cəzası budur deyə cavab vermişdir.

Nümayəndələr avtomobillərinə əyləşərək İğdırdan çıxıb İrəvana tərəf yollanırlar. Dəyrə körpüsünə çatdıqda erməni saldatları tərəfindən dayandırılırlar. Keçib getmək üçün nümayəndələrdən vəsiqə istəyirlər. Bu əsnada erməni zabiti gəlib, o da vəsiqəsiz keçib gedəmməyəcəklərini bildirir. Müavin kəndisinin Amerika heyətindən olduğunu və bu halı kəndisi üçün təhqir ədd [hesab] etdiyini bildirərək protesto edir, səmərə bağışlamayır [xeyri olmur].

Məgərsə Dro, nümayəndələrin dağıdılmış kəndlər içindən keçib erməni məzalimini [zülümkarlığını], erməni saldat-

larının və camaatının vəhşətlərini gözləri ilə müşahidə etdiklərini və böyləcə keçib İğdır qədər gəlmiş olduqlarını bildiyi zaman əhvalı təgəyir tapmış [halı dəyişmiş], guya Amerika heyətinin şəhadətindən [şahidliyindən] utanmışdır. (?)!

Binaənileyh [ona görə], körpü mühafizlərini və zabitlərini telefon ilə çağıraraq, nümayəndələrin buraxılmasından dolayı tövbix [məzəmmət] edibmiş.

Müavin ermənilərin bu hərəkətinə qarşı protesto etməklə bərabər, amerikalılar tərəfindən ermənilər haqqında edilən azuqə müavinətinin də bundan sonra kəsiləcəyini bildirmişdir.

Lihaza [bu səbəbdən], İğdır ilə telefon ilə danışmışlar, müavinin dediyi sözləri Droya anlatmışlar, ancaq ondan sonra nümayəndələrin vəsiqəsiz keçib gedə bilmələrinə izin hasil olmuşdur.

Müavin əhvalatı eynilə yazıb Haskellə bildirəcəyini məlum etmişdir.

* * *

İrəvan və ətrafında olan mühacir ermənilər qabaqca bütün-bütünə möhtac olduqları halda, indi müsəlman mallarının talanı üzündən hər biri yarım milyon, bir milyona sahib olmuşlar.

Bunlar o ermənilərdir ki, keçən fevral ayında bunları İrəvanda gördüyümüz vaxt quru bir skeletə bənzəyirdilər. Aclıq bunları o hala salmışdı ki, vağzallarda ingilis vaqonlarından dışarı atılan kartof qabıqlarını kişili-arvadlı, hətta itlərə qarışaraq boğuşa-boğuşa qapışırdılar.

İndi isə milyon oldular.

Bunlar dağıtdıqları müsəlman kəndlərindən taladıqları malları özgə kəndlə-

rin müsəlman arabaçılarına cəbrən yükləndib İrəvana gətirirlər. Malları evlərinə boşaltdıqdan sonra arabaçıların özlərini öldürüb araba və öküzlərini də sahiblənilirlər.

Bu hal bir-iki deyil, mütəəddid [çoxsaylı] dəfələr vaqe olmuşdur və olmaqdadır.

* * *

İrəvanda müsəlman qaçqını arvadları, gəlin-qızları uzun sıralarla Azərbaycan Ümuri-Xeyriyyə [Sosial Təminat] nümayəndələri qapısında günlərcə növbələr gözləməkdədirlər. Möhtaclar o qədər çoxdur ki, vaxt və un çatmayır. Həmin qaçqınların mallarıdır ki, erməni qaxtaqlarını milyon etmişdir.

Azərbaycandan İrəvan möhtaclarına göndərilən un nə unu olduğu bilinməyir. Qaliba [çox ehtimal ki], dəyişdirilmişdir. Buğda unu əvəzinə başqa un, yaxud başqa şey göndərildiyi anlaşılır. Çünki bu unun çörəyi palçıqdan başqa bir şeyə bənzəməyir. Azərbaycan hökuməti bu məsələni təhqiq etməyi lazımdır.

İrəvan qaçqın möhtacları Azərbaycan hökumətinə dualar etməkdə və İrəvan xeyriyyə nümayəndəsi Məşhədi Nəsrulla Şeyxova razılıqlarını bildirməkdədirlər.

* * *

İrəvan quberniyasının Novo-Bayezid mahalında erməni nizami saldatları və müsəlləh [silahlı] erməni camaatı tərəfindən dağıdılmış müsəlman kəndlərindən bəziləri: Babakişi, Allahverdi, Qayaqoca, Ağörən, Bezni, Dəllər, Ozanlar, Gümüş-

dü, Tifit, Kəkan, Qızqalası, Dəvəxarabası, Qoblu, Dəlləkli, Qaraqala, Musakəndi, Hacı Muxan, Biğli, Ağzıbir, Əfəndi, Ağkənd, Qaraoğlu, Başkənd, Atdaş, Xartlıq, Qızılxaraba və qeyrə.

M. B.

“ERMƏNİ MƏSƏLƏSİ VƏ BİR TÜRKÜN NÖQTEYİ-NƏZƏRİ”

Berində Türk Yurdu Cəmiyyəti tərəfindən türk professorlarından Həmdullah Sübhü bəyin qələmi ilə fransızca olaraq “Erməni məsələsi və bir türkün nöqteyi-nəzəri” ünvanı ilə bir risalə [broşura] yazılmışdır. Erməni məsələsi haqqında bir Osmanlı türkün nöqteyi-nəzərini bilmək, bizcə, istifadəli olacağından və risalə bir çox həqiqət [həqiqətlər] və ciddi təhlilat [təhlillər] havi bulunduğundan [əhatə etdiyindən], tərcüməsini lazım ədd [hesab] etdik:

“Almaniya Mütərikə [Atəşkəs] Komissiyasının rəisi Erzberqerin ermənilər üzərində yapılan məzalimdən bahis [zülümlərdən bəhs edən] bəyanatı tamamilə məlum oldu.

Müsyö Vaqnerin “Berliner taqebblatt”-da eyni məsələ haqqında nəşr edilən məqaləsi və eyni mövzuya dair verdiyi konfransı kafi dərəcədə göstərir ki, Almaniya Etilaf [Antanta] dövlətləri mətbuatından ermənilərə yapılan məzalim [zülümlər] haqqında çıxan töhmətləri üzərindən atmaq istəyir. Almaniya kəndi məsuliyyətindən xilas olmaq və əllərini yuyub-təmizləmək arzu edir. Buna qarşı biz bir şey yapammayız.

Bu almanlar da bir az gecikmişdir. Yalnız bizi buraxınız, bildiyimizi biz də söyləyəlim. Bu hücumlar çox da bizə zərər verməz. Biz müsyö Vaqnerə mütəşəkkiriz ki, mövzumuz bir saiq [sövq edici] olmuş və ümidvarız ki, batini nəzəriyyələr və şairanə hüznünlərlə qarışdırılmış olan bu məsələni tənvir etməyə [ışıqlandıрмаğa] əsərimiz xidmət edəcəkdir.

Biz erməni millətinin düçar olduğu bədbəxtliyə bizzat [şəxsən] erməni millətinin, inqilabçı əllərin əsas etibarilə müttəhim olduğunu və sükunəti bizzat ixlal etdiklərini iddia edirik.

Türkiyədə İngiltərənin erməni müqəddəratı ilə iştiğal etdiyi [məşğul olduğu] gündən etibarən onların bədbəxtliyi dəxi başlamışdır.*

Hər kəs bilir ki, Türkiyədə türk olmayan ünsürlər bu, yaxud o dövlətin siyasi bir müştərisi olmuşdur. Biz burada başqa ünsürlərlə iştiğal etməyəcəyiz.

Fəqət erməni milləti arasında biz görürüz və təcrübə ilə də biliriz ki, rus və ingilis agentləri dərin bir surətdə işləmiş, çalışmışlardır. Cənuba, Ağdənizə [Aralıq dənizinə] doğru hər şeydən əvvəl bir yol açılmasına və digər tərəfdən və mütəşəkkil və muxtar bir dairədə Moskvanın yolunu qapamağa bu vəchlə xidmət edirdi.

Misirin ingilislər tərəfindən işğalından sonra bizim şərqi vilayətlərimizdə intizamsızlıqlar, uyğunsuzluqlar şayaniqeyd [qeyd edilməyə layiq] bir surətdə olduğundan, Türkiyə hökumətinin bu iş-

* Abon Borason, “İngilis-erməni təhriki”, Paris, 1896.

ğala qarşı nəzəri-diqqətini cəlb etmişdi. Berlin və Kipr müahidələri [sazişləri] Şərq vilayətlərində islahat vəd etdiyi üçün bu, ingilis və rus agentlərinə erməniləri mütəmadiyən [daim] türklərin əleyhinə təhrik etməyə xidmət etmiş və iğtişaş o dərəcədə qızdırılmışdır ki, bizim məmləkətlərimiz bütün cahanda hilmiiyyət [həlimlik, yumuşaqlıq] və sükunətlə yaşarkən, anarşi və şuriş [iştişaş] ocağı olmuşdu.

1888 sənəsində isə erməni komitələri Londrada əqdi-ictima edərək [yığışaraq] yeni bir fəaliyyətlə və şayani-təəssüf [təəssüfə layiq] bir surətdə Avropanın erməni məsələsinə müdaxilə etməsinə qərar vermişdir.

İngilis diplomatlarına istinad edərək ermənilər arasındakı fikirlər və inqilabçıları cürətləndirən bəzi nöqtələrə təqdiri-qiyət edə bilmək üçün İstanbulda Fransa səfiri olan müsyö [Pol] Kambo-nun 1893-1897 sənəsində nəşr edilən “Sarı kitab”dakı raporuna bir göz atalım. Şayani-diqqət olan səhifələrin birisindən şunu alırıq:

“Ermənilər Londrada əla bir hüsn-qəbul buldular. Qladston Kabinəsi xilafgirləri [müxalifləri] və bütün camaatı cəlb və cəzb edərək kəndi himayəsini vəd etdi. O zamanları Londrada propaqanda komitəsi təəssüs etmiş və təlqinatına [təlqinlərinə, propaqandalarına] başlamışdır.”

Anadoludan keçib-gedən səyyahlar bir erməni şurişini görüb milçək də düçari-zəhmət olmaz.* Yunanıstan, Serbiya, Bolqarıstan misalı işte oradadır. Eyni vasitələr təqib edilərək eyni nəticəyə va-

* Şanter, “Dövri-ələm”, səhifə 480.

sil olunmuş idi. Bundan başqa, Avropa guya təzyiq edilmiş bir millətin tez və ya gec müdaxilə edəcəyi səhih deyilmi idi?

Neyçün ermənilər arasındakı xoşnudsuzluqlar [narazılıqlar] artdırılmışdı? Onların müqəddəratı nədən dəyişmişdi? Səhih və həqiqi bir nəzər onlara qarşı zidd və başqa bir vəziyyət alanın Türkiyə hökuməti olmadığını göstərir.

Ərzurum və Van rus general-konsulu Mayevski müstəsna bir hürrəndişlik [azad-fikirlilik] ilə “Ermənistan məzalimi” ünvanında kitabından şunu bir sübut kimi alırız:

“Zaman-zaman Avropanı mütəəssir edən Şərq şuriş və ixtilallarından daima və tamamilə türklərə və qismən də Osmanlı hökumətinə töhmətlər atılmaqdadır. Fəqət Avropa üçün şu həqiqəti qəbul etmək qabiliyyəti yoxmudur ki, bu vilayətlər əhalisi arasında çıxan ixtilallar hökumətin təzyiqi ilə deyildir. Onların əhvalı çox hürriyyətərpərvəranə olduğu kimi, dil və milliiyyətləri də hüsn-surətlə mühafizə edilməkdədir.”*

Bir zamanlar rusların gizli heyəti-məxsusələri, sivil qiyafətdəki əsgəri məmur-ları erməniləri kürdlərə, kürdləri ermənilərə qarşı təhrik edirdilər. Və Qafqaziya rus hakimiyyətinin gözləri önündə təşəkkül edən əşqiya və hayudlar [quldurlar] yatağı olmuş idi ki, vilayətlərimizə sarqıntılıq etmək və əhalinin sükun və asayişinə sui-qəsd etməyə xidmət edirdi.

Qafqaziyanın Ermənistanda oynadığı rol Makedoniyanın Bolqarıstanda oynadığı rolun eyni idi. Türkiyə hökuməti in-

* Səhifə 67.

gilis, yaxud rus konsuloslarının mütəmadi müdaxilələri ilə nasil əlləri bağlanmış olduğu və bir təhlükəyə qədər varıb dayanan bu qarışıqlıqları nasil həll edəcəyiz bilməyirdi.”

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Həsən Mustafayevin tövqifi

Bakı Nahiyə Məhkəməsinin müddəiyi-ümumisi [prokuroru] binagüzarlığı [sərəncamı] ilə məşhur Bakı tacirlərindən böyük neftçi Həsən Mustafayev tövqif [tutulmuş] və həbs edilmişdir. Məlum olduğu üzrə, Mustafayev polkovnik [Vasili Qriqoryeviç] Voskresenskinin işində ələqədar və həbsdən ehtiyat edərək Bakıdan Şimali Qafqaziya qaçmışdı. Neçə gün əqdəm [qabaq] onun Bakıya gəlməsini xəbər alaraq, Azərbaycan Baş Mülkiyyə müfəttişi tərəfindən tövqifinə əmr verilmiş və müddəiyi-ümumiyyə göndərməklə həbsi tövsiyə edilmişdir. Müddəiyi-ümumi Mustafayevi istintaq etdikdən sonra Mərkəzi həbsxanada həbs etmişdir. Mustafayevi zaminə almaq üçün dostlarından bir milyon manat təklif etmişlərsə də, qəbul olunmamışdır.

Saxta pul fabrikanı

Balaxana-Sabunçu qalabəyisi və 6-cı uçastokun pristavı Ağabəy Əfəndiyev Fatmayı bağlarında saxta pul hazırlayan bir fabrika olduğunu xəbər alaraq, sərəğgün oraya getmiş və ciddi təftiş nəticəsində Azərbaycan və Aşqabad pulları (bonları) hazırlayan mükəmməl bir mətbəə, böyük bir yeşikdə torpağa basdırılmış imiş. Mətbəə böyük bir çap ma-

kinası, daşlar və ona lazım olan bir çox şeylər, rəng, yağ, məngənə və qeyrilərindən ibarətdir. Mətbəə müsadirə və zəbt edilmiş, saxtaçılıqda müttəhim edilən Əliqulu Kərbəlayı Göyçə oğlu həbs edilmişdir. Onunla bərabər iştirakda müttəhim edilənlər Qurov və Qurin familiarı iki rus dəxi tövqif edilmişdir ki, təftiş əsnasında onlardan 30.700 manat Aşqabad bonları və Bakı bonlarının 25 manatlığı tapılmışdır. Müqəssirlər həbs edilib, istintaq davam etməkdədir.

“Yaşıl qələm”də

Bu gün təşri-əvvəl [oktyabrın] 8-də axşam saat 6-da Parlaman binasında “Yaşıl qələm” heyəti-idarəsinin xüsusi yığıncağı təyin edilmişdir. İdarə üzvlərinin vaxtı-mövudda [vədə verilən vaxtda] iclasda hazır olmaları mütəmənnadır [xahiş olunur].

General Harbord Missiyasında

General Harbordun Amerika Missiyası kəndi baş idarəsini Tiflis şəhərində təşkil edib, Zaqaqaziyanı öyrənməyə başlamışdır. Zaqaqaziya cümhuriyyətlərini ayrı-ayrı öyrənmək üçün xüsusi komissiyonlar təşkil edilmişdir. Təhqiqat xüsusi məramnamə və sual vərəqələri üzrə davam edir. Azərbaycan təhqiqatı[nı] təsvirdən ötrü bir komissiyon sədri miralay [polkovnik] Brinton tərəfindən Tiflisdəki Azərbaycan siyasi nümayəndəliyi müavininə verdiyi suallar kifayət edəcəkdir.

Suallar şunlardır:

A) Hökumət və Məclisi-Məbusan haqqında:

1) Məclisi-Məbusanın təşəkkülü və tarixi;

2) Məclisi-Məbusanın əzasının [üzvlərinin] miqdarı;

3) Məclisi-Məbusanın toplanan gününü;

4) Məclisi-Məbusan məşrutə [konstitusiyaya] layihəsi vermişmi?;

5) Mövcud hökumətin şəklini havi [əhatə edən] qanunlar;

6) Hökumətin məşruyyəti [qanuniliyi];

7) Nazirlərin miqdarı;

8) Verilən qanunların surətləri.

B) Maarif işləri (səbiq hal və gələcək-də).

C) Mövcud məhkəmələr (məhkəmə şəkli):

1) Məhkəmə müəssisələrinin təşkili;

2) İstinaf [Apelyasiya] məhkəməsi və qeyrə;

3) Həbsxana təşkilatı və əhvalı.

D) Hökumət və qəza idarələrinin qaydaları:

1) İntixabat [seçki] şəkli;

2) İntixabatda iştirak etmək hüququ;

3) Səs vermək qaydası.

Bundan Amerika heyətinin siyasi məsələlərlə uğraşacağı gözlənilir.

Bələdiyyə İdarəsində

- Beşinci dairənin polis müfəttişi Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən məlum etmişdir ki, həman dairədə olan Şollar su yolundan natəmiz su soqaqlara [küçələrə] buraxılaraq palçıq olur ki, əhali üçün hişüsihə [gigiyena], gediş-gəliş nöqtəyi-nəzərindən fənadır. Müfəttiş tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

- Kontrol şöbəsi Bələdiyyə İdarəsinə bir müxtirə [xəbərdarlıq məktubu] göndərərək payız və qış zamanı gəldiyi üçün Bələdiyyə İdarəsindən səkilərin qaydaya salınması və küçələr üçün körpülər qayırılması üçün tədabir ittixaz etməsini rica etmişdir.

dərərək payız və qış zamanı gəldiyi üçün Bələdiyyə İdarəsindən səkilərin qaydaya salınması və küçələr üçün körpülər qayırılması üçün tədabir ittixaz etməsini rica etmişdir.

Gömrükxanada

- Ticarət və Sənaye Nəzarəti tərəfindən Azərbaycandan məmaliki-əcnəbiyyəyə [xarici ölkələrə] aparılacaq mallara baxmaq üçün məzkur [deyilən] Nəzarət tərəfindən xüsusi əmr məmuru Əbdülbəqi İsmayilov cənabları gömrükxana idarəsinə göndərilmişdir.

- Astara gömrükxanası müdiri kəndi vəzifəsində sui-istemalda [sui-istifadə] bulunduğu üçün xüsusi hökumət müvəkkili tərəfindən əzl edilərək [vəzifədən uzaqlaşdırılaraq], əvəzində Mirəli Şahverdiyev təyin edilmişdir. Eyni zamanda oranı təftiş üçün xüsusi bir təftiş komissiyonu göndərilmişdir.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Bələdiyyə İdarəsinin baş mühəndisindən

Cəmiyyəti-Xeyriyyə Bakının alındığı zaman şərbəti-şəhadət [şəhidlik şərbətini] içənlərin şərəfinə qəbiristanına su gətirilməsi üçün təşəbbüsatda bulunub, Bələdiyyə və bələdiyyə mühəndisləri ilə bir çox müzakirətdə bulunaraq təşri-əvvəl [oktyabrın] 4-də Bələdiyyə İdarəsinin baş mühəndisi tərəfindən böylə bir məktub almışdır:

Şühədə [şəhidlər] yadigarı üçün mövcud su kəmərlərindən qəbiristanının yüksək mövqedə bulunduğu cəhətinə [yüksək mövqedə yerləşdiyi səbəbdən] su isalı [çatdırılması] imkan xaricində bulundu-

ğundan, qəbiristanına və ətrafına su gətirmək üçün yeni su xətti çəkmək üçün bir layihəni vermək lazımdır.

Qaçqınlar

- Yardım alayının vəsiqəsi ilə üç nəfər türk əsirləri kəndi vətənlərinə göndərilmək üzrə Cəmiyyəti-Xeyriyyə Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] göndərmişdir.

- İrəvan qaçqınlarından beş nəfərini Cəmiyyəti-Xeyriyyə Gəncəyə göndərmişdir.

Hacı-Tərxandan bir gəmi

Təşri-əvvəl [oktyabrın] 3-də gecə saat 12 radələrində 30-cu körpüyə bir gəmi yaxınlaşması müşahidə ediləcəkdə, iskələ məntəqəsi pristavı Abutalıb Sadıqova xəbər verilmişdir. Pristav gəlib gəmini bəkləmişdir. Körpüyə 20 nəfər yolçu ilə bir qayıq yetişdikdə məlum olmuş ki, bunlar Moskvadan Hacı-Tərxan [Həştərxan] təriqi [yolu] ilə gəlmiş qaçqınlardır. Bunlardan ikisi rus olub, başqaları erməni və qeyriləri imişlər. Bunların dediyinə görə, geridə müsəlman qaçqınları ilə dolu bir gəmi də vardır, gərək bu günlər varid olsunlar [gəlib çatsınlar]. Qaçqınların verdiyi məlumata görə, Hacı-Tərxanda nəhayət dərəcədə aclıq davam etməkdədir. Böylə ki, çörəyin girvənkəsi 75 manatdır. Bunun üçün camaatın həyatı balıq ilə təmin edilir.

Gömrükxanada

15 eylülde [sentyabrda] Rəhim nam [adlı] bir nəfər, gömrük xidmətçilərindən Mehdi nama 159 dənə altun lira vermişdir ki, İrana gedən gəmi ilə keçirsin.

Mehdi isə altunları alıb sahibinin yanında “Amerika” gəmisinin komandanı Kərbəlayı Ağabala Cəfərova vermişdir ki, Ənzəliyə gedəndə altunları sahibi Rəhimə versin.

Rəhim xatircəm olub başqa gəmiyə minərək Ənzəliyə getmişdir. “Amerika” gəmişi Ənzəliyə varid olduqda [çatdıqda], Rəhim altunları istəmiş və Cəfərov cavab vermiş ki, Mehdi sonra gəlib lirələri ondan geri almışdır və ona görə bir kağız yazıb lirə sahibi Rəhimə vermişdir ki, gəlib Bakıda Mehdidən qızilları geri alsın.

Rəhim Bakıya gəlib Mehdidən lirələri istədikdə, Mehdi cavab verir ki, Cəfərov ona yalan deyib, qızillar ondadır. Bir kağız verib dübarə Rəhimi Ənzəliyə göndərmişdir. Ənzəlidə genə Cəfərov qızillar məndə deyil deyib, gəmiyə minib Rəhim ilə bərabər Bakıya varid olmuşdur. Mehdiyin yanına gəlib danışdıqda məlum olmuş ki, lirələr Mehdidədir fəqət bu surətlə altunları yemək istəyirmiş. Çox vəsitə və ricalardan sonra Mehdi sahibinə 65 lirə verib qalanını guya tələf etmişdir. Sahibi isə bu işi məhkəməyə vermişdir.

Katib

Cəmiyyəti-Xeyriyyə üçün bir nəfər türk və rusca savadı olan katib lazımdır.

BİRJA

Bu son günlərdə paraların qiyməti genə düşməkdədir. Bazar satıcı ilə məmlu [dolmuş] ikən alıcı yox mənziləsindədir [dərəcəsiyəndədir]. Kerenski minlik 1.050, 250-lik 1.030 manatdır. Xırda isə kəndi qiymətindən bir qaç faiz də əskiyyə gedir.

Ona cəhət [ona görə], bir şey aldıqda Kerenski xırda verirsən, dükənçi qəbul etməyir. Nikolay 500-lüyü 1.150 manat, 100-lüyü 300 manat və xırda 80 faizdir. Gümüş manat 52 və xırda 22 manatdır. Osmanlı altun lirəsi 635 manat, kağız lirəsi 160 manatdır. Tiflis parası 25 faizdir.

“MÜSAVAT”DA

Lənkəranda mərkəzi idarəyə böylə bir teleqraf gəlmişdir:

“Lənkəranda “Müsavət” şöbəsi əzası [üzvləri] bir yerə yığılaraq, məclisdə Nəsim bəy Yusifbəyov cənablarının istefası haqqında şura etdilər və onun istefasından narazı qaldıqlarını bəyan etməyi qəat etdilər. Nəsim bəyin xidmət və fəaliyyətini biz nəzərdən unudammayız.”

Qaçqınlara müavinət

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavət” firqəsi beş nəfər Zəngəzur mühacirlərinə müavinət olunması üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] müraciət etmişdir.

Suraxanı fəhlələrinin ərzi-halı

Suraxanıdakı Bakı-Tiflis Cəmiyyətinin mədən fəhlələri “Müsavət”a zirdə mühərrər [aşağıda yazılan] 9 maddəni havi [əhatə edən] ərzi-hal [ərizə] vermişdir:

- 1) Mədənlərdə işləyən fəhlələrə içilməyə qabil su verilsin.
- 2) Ev kirayəsi almayan ailə sahibi fəhlələrə ev kirayəsi verilsin.
- 3) Dizel sistem motorlarda işləyən fəhlələrə başqa zavod və vətəgələrdə işlə-

yən fəhlələrin maaşı qədər mükafat verilsin.

4) İdarə hər kəsə lüzumu qədər pal-tar sabunu versin.

5) Fəhlələrin əlbisəsi yuyulmaq üçün camaşırxana açılınsın.

6) Başqa firmalar kimi şu fəhlələrə də qışlalarında [kazarmalarında] çarpayılar və yataqlar verilsin.

7) Fəhlələrə məxsus hamamlarda adisulardan başqa saf və təmiz su dəxi olmalıdır.

8) Kəlləçarx əmələlərinə [fəhlələrinə] başqa firmalar verdiyi miqdarda maaş verilsin.

9) Bəzi ailələr [evli] fəhlələrin kəndi ailələrini mədən dairəsində saxlamağa imkanı olmağından, kəndlərdə və ya şəhərdə onlara ev və ya ev kirayəsi və bu kimi fəhlənin evinə gedib-gəlməsi üçün yol kirayəsi verilsin.

“Müsavət”ın Müsaliyə və Mürəfiə [Bərşiq və Məhkəmə] şöbəsi bu xüsusda təşəbbüsatda bulunmaqdadır.

İtibdir

Sentyabrın 23-də Əlirza Mirzə oğlu adında 10 yaşında bir uşaq itibdir. Və qulluq edirdi Əbdürrəhim İslamovun yanında. Tapanlardan xahiş edirəm, bu adresə xəbər versinlər: Bazarnı küçə, İslamov qardaşlarının dükanı. 11427

İtibdir

Anaxanım Hacıdadaş [qızı] və Sadıq Sadıq oğlunun adına vərəsəlik şəhadətnamə itib. Etibardan saqitdir [etibarsızdır]. 11425

Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli
15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)
15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan
19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.
Bakı-Həsənquli-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.
Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara
17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk
15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor

Əliheydər Allahverdiyev

Naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Hər gün səhər saat 8-dən 9-adək, axşam saat 4-dən 7-yədək. İçəri şəhər Bolşoy Minaretski

küçə, nömrə 1. Bağın qarşısında. Telefon nömrə 36-21.

9051

Doktor**Hacı Fətulla Ağaalizadə**

Daxiliyyə və canda olan mərzələrə və həmçinin uşaqlara məxsus azarlara müalicə edir. Mərizləri [xəstələri] hər gün səhər saat 7-dən 10-adək və axşam saat 4-dən 7-yədək qəbul edir. Adres: Şamaxı küçəsində 14 nömrəli evdə. Telefon 19-27.

9016

Doktor**M. İ. Lurye**

Əmrazi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-adək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Petroqraddan gəlmiş doktor**İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir.

Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

7444

Doktor**Mustafa bəy Hacıqasimov**

Mamalıq və qadın naxoşluqlarını qəbul edir. Hər gün cümə günlərindən başqa saat 4-dən 6-a qədər. Vorontsovski nömrə 17. Kabinə telefonu 34-78.

9032

Berlin Darülfünunu doktoru**N. Melkumyan[s]**

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Ünvan: Voronsovski küçə, nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

Diş həkimi**R. M. Altman**

Gəlib və qəbul edir naxoşları gündüz saat 8 - 2-yədək, axşam saat 4 - 7-yədək. Müsəlman xanımları üçün əlahiddə qəbul olunan otaq. Adres: Şamaxinka, ev nömrə 20. Aptekin qarşısında.

11417

Berlin Darülfünunu doktoru**S. İ. Kopeliovıç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-adək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

4051

Diş həkimi**B. L. Levin**

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Dişləri ağrısız çəkir. Kabinədə diş çıxığı laboratoriyası vardır. Qızıl ənglər, qızıl köklər, kauçuk işləri. Qəbul edir səhər saat 9-dan 1-adək, axşam saat 4-dən 8-adək. Adres: Sisyanovski, nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

9090

Diş həkimi**B. M. Şternin**

Voronsovski küçə, nömrə 22, Karantinninin küncündə. Telefon nömrəsi 48-15.

Dişlərə müalicə olunub doldurulur, kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır,

dişlər ağrısız çəkilir. Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Qiymətlər münasibdir.

9060

Təbib Əmir bəy Aslanov

Qəbul edir naxoşları (daxiliyyə və cildiyə) axşam saat 4-dən 6-yədək. Adres: Ofiserski küçədə (Nikolayevski küçənin küncündə) nömrə 6. Telefon 41-14.

11430

Diş həkimi A. A. Mirkin

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşamlar 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziçeski küçə, nömrə 164.

11426

Elan

Azərbaycan Posta və Teleqraf məktəbində dərslər başlanıb, qəbul olunmuş əfəndilər məzkur [deyilən] məktəbə müraciət etmələri təşrinə-əvvəlin [oktyabrın] 7-dən etibarən lazım gəlir.

Daftərxana müdiri: Blajevski

T-277

Müdür:**Hacıbəyli Üzeyir****QEYD VƏ ŞƏRHLƏR****İnna lillahi və inna ileyhi raciun**

səh. 79. “cüz-xan”: “cüz” – Quranın bölündüyü 30 hissədən hər birinə deyilir; “cüz-xan” – Quranın cüz-cüz, hissə-hissə oxunub başa çatdırılması.

Sirk “Modern”

səh. 79. “Çaharşənbə günü oktyabrın 8-ndə...”: qəzetdə “8-ndə” yerinə səhvən “3-ndə” getmişdir.

Qismi-rəsmi

səh. 80. “nadvornı savetnik”: Rusiya imperiyasının Mülki Məmurlar Məcəlləsində 7-ci sinif məmur; quberniya məhkəməsi müşaviri.

Teleqraf xəbərləri

səh. 83. “Yuryev”: Estoniyada, indiki Tartu şəhəri.

Sülh ətrafında

səh. 84. “Gəmi inşaatı”: xəbərin adında və içində “gəmi inşaatı” yerinə səhvən “yeni inşaat” getmişdir.

“Klayd” [Clyde]: Şotlandiyada çay. Britaniya imperiyasında gəmiqayıрма mərkəzlərindən biri olmuşdur. Qlazqo şəhəri bu çayın sahilində yerləşir.

Qəzetələrdən

səh. 84. “Kadet”: Kadet partiyası; kadetlər (Konstitusion-Demokratik Partiya) XX əsrin əvvəllərində Rusiyada fəaliyyət göstərmiş siyasi partiya. 1905-ci ildə qurulan partiya, 1917-ci ilin axırlarında bolşeviklər tərəfindən qadağan edildikdən sonra da bir müddət gizli olaraq öz fəaliyyətini davam etdirmiş, Ağqvardiyaçılar hərəkatını müdafiə etmişdir.

“Rus Siyasi Müşavirəsi” [Русское политическое совещание]: Keçmiş Rusiya imperiyasının xarici strukturlarının birləşmiş nümayəndəliyi kimi 1918-ci ilin axırlarında Parisdə yaradılan siyasi qurum. 1919-cu ilin ortalarında öz fəaliyyətinə son vermişdir.

səh. 86. “çeppelein”: seppelin, dirijabl; içərişi qazla doldurulmuş uçucu aparat.

Tətil günləri xəbərləri

səh. 87. “Məclisi-Əyan”: İki palatalı qanunverici hakimiyyət orqanı olan ABŞ Konqresinin yuxarı palatası (Senat).

səh. 88. “Deyli Herald” [Daily Herald]: 1912-1964-cü illərdə Londonda ingilis dilində nəşr edilən gündəlik (Birinci Dünya müharibəsi dövründə həftəlik) qəzet. Fəhlə hərəkatını və Leyboristlər Partiyasını dəstəkləmişdir.

Türkiyədə

səh. 89. “Ələziz”: Türkiyənin Şərqi Anadolu bölgəsində, indiki Ələziz vilayəti.

“səfki-dimaya təsəddi olunması”: qəzetdə “təsəddi” yerinə səhvən “təəddi” getmişdir.

səh. 90. “xanədani-cəlilüşşanınızın”: qəzetdə səhvən “xanədani-cəlilinizin” getmişdir.

“ittihadçı”: Osmanlı dövlətində 1889-cu ildə siyasi cəmiyyət olaraq qurulan, sonra öz fəaliyyətini siyasi partiya kimi davam etdirən “İttihad və Tərəqqi” üzvü.

səh. 91. “xaki-payi-şahanələrənə”: “padşahın ayağının torpağına”, hörmət və təqdis mənasında “padşaha” deməkdir.

“miralay”: Osmanlı ordusunda hərbi rütbə; polkovnik.

“mirliya”: Osmanlı ordusunda hərbi rütbə; briqada generalı.

Dağıstanda

səh. 91. “qaubitsa”: qısalüləli ağır top; qəzetdə “qaubiç” kimi getmişdir.

İran işləri

səh. 92. “Firuz Mirzə Nüsrətüddövlə”: qəzetdə “Firuzüddövlə” kimi getmişdir.

“Sonra Kerzon Nüsrətüddövlə ilə... Prins Nüsrətüddövlə...”: qəzetdə hər dəfə “Nüsrətüddövlə” yerinə “Firuzüddövlə” getmişdir.

“Beynənnəhreyn” (yaxud Mesopotamiya, İkiçayarası): Yaxın Şərqdə tarixi-coğrafi bölgə, Dəclə və Fərat çaylarının arasında qaldığından, bu adı almışdır.

“Aşxatavor” (Fəhlə): Tiflisdə nəşr olunan erməni qəzeti.

Bitərəf məntəqə

səh. 94. “Ayn. Məhzun”: “Azərbaycan” qəzetində bu imza irəvanlı şair və publisist Əli Zeynalabdin oğlu Rəhimova məxsusdur.

Erməni Cümhuriyyətində

səh. 97. “qaxtaqan”: ermənicə “qaçqın” deməkdir.

“M. B.”: “Azərbaycan” qəzetində bu imza Mirabbas Mirbağırzadəyə məxsusdur.

“Erməni məsələsi və bir türkün nöqtəyi-nəzəri”

səh. 97. “Erməni məsələsi və bir türkün nöqtəyi-nəzəri” [La Question Armenienne Et Un Point De Vue Turque]: türk yazıçısı Həmdullah Sübhi Tanrıövrin 1919-cu ildə Berlində nəşr edilən broşürası.

“Berliner taqebblatt” [Berliner Tageblatt]: 1872-1939-cu illərdə Berlində nəşr olunan almanca qəzet.

səh. 98. “Abon Borason, “İngilis-erməni təhriki”, Paris, 1896.”: Bu müəllifi və əsərini müəyyənləşdirmək mümkün olmadı.

“Berlin sazişi”: 1877-1878 Rusiya-Türkiyə müharibəsindən sonra baş tutan Berlin Konqresi nəticəsində 1878-ci ildə imzalanan saziş.

“Kipr sazişi” (yaxud Kipr konvensiyası): 1878-ci ildə İstanbulda İngiltərə ilə Türkiyə

arasında imzalanan gizli saziş. Rusiyanın Asiyadakı türk torpaqlarına yiyələnmək istəməsi halında Britaniyanın Türkiyəyə hərbi yardımını, eyni zamanda Kipr adasının Britaniyanın protektoratı altına verilməsini nəzərdə tuturdu.

“Sarı kitab”: Fransa Xarici İşlər Nazirliyinin XIX əsrin axırları – XX əsrin əvvəllərində nəşr etdiyi diplomatik sənəd toplularının ümumi adı.

“Şanter, “Dövri-ələm”, səhifə 480.”: Bu müəllifi və əsərini müəyyənləşdirmək mümkün olmadı.

Bakı xəbərləri

səh. 100. “Harbord Missiyası”: Birinci Dünya müharibəsindən sonra, Türk-erməni münasibətlərini araşdırmaq və ABŞ-ın Ermənistanla münasibətlərini tənzimləmək məqsədi ilə Vilson tərəfindən Yaxın Şərqə göndərilən hərbi heyət. Missiyaya ABŞ generalı Ceyms Harbord başçılıq etmişdir.

“Suallar şunlardır”: bundan sonrakı əsas maddələr qəzetdə ərəb əlifbasının hərflər sırasına uyğun olaraq A, B, T, S kimi sıralanmışdır; A, B, C, D kimi göstərdik.

“6) Hökumətin məşruyyəti”: qəzetdə “məşruyyəti” yerinə “məşrutyyəti” getmişdir.